Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 19 (15642) | 1981 оной январиин 23, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

АГРОНОМ— ГАЗАРАЙ ЭЗЭН

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэгжэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проект дотор хүдөө ажахые саашадань хурданаар хүгжөөхэ, ороноо эдеэ хоолоор найдамтайгаар хангаха үргэн ехэ программа хараалагдаһан байна. Табан жэлэй туршада хүдөө ажахын продукци үйлдбэрилгын жэлэй дунда зэргын хэмжээе 12—14 процентээр ехэ болохо, тэрэ тоодо орооно тарыа үйлэдбэрилгые жэлдээ 238—243 миллион тоннодо хүргэхэ, тэжээл үйлэдбэрилгые үндэһөөрнь һайжаруулха, хартаабха, овощ ехээр абаха болон бусад ехэ зорилгонууд табигдаа.

Газар тарыалангай һалбарине научна үндэһэ баримтатай зональна гуримаар эрхилхэ, хүрьһэнэй үрэжэл ба ургаса дээшэлүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүд хараалагданхай. Эдэ ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиндхэхэ хэрэгтэ агрономууд гол һуури эзэлхэ ёһотой гэжэ үнгэрһэн декабрь һарада Москвада болоһон агрономуудай бүхэсоюзна зүблөөн дээрэ сэхэ хэлэгдэһэн байна.

«СОВЕТ АРАД ХҮДӨӨ АЖАХЫНГАА ҮИЛЭДБЭРИИН ГОЛ ХҮСЭН, НИИТЫН БАЯЛИГАЙ ШУХАЛЫН ШУХАЛА ЭШЭ ҮНДЭҺЭН БОЛОХО ГАЗАРАА АГРОНОМУУДТА НАЙДАҺАН БАЙНА. ТАРЯАЛАН, САБШАЛАН БОЛОН БЭЛШЭЭРИИН ГЕКТАР БҮХЭНИИЕ ХАМГААЛХАҺАА, ГАМТАЙ НАРИНААР АШАГЛАХАҺАА ОНДОО ХАРЮУСАЛГАТАЙ ХЭРЭГ АГРОНОМДО БАЙХАШЬЕГҮЙ. ...ПОЛИИН ХУУЛИТА ЭЗЭН, ГАЗАР ТАРЯАЛАНГАЙ КУЛЬТУРА, ТЭРЭНЭЙ АШАГ ҮРЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛЭГШЭ БА ТЭДЭНИГЭ НАЙДАМТАЙ БОЛГОГШО ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭДЭЭ ХҮРЭХӨӨР АЖАЛЛАХА ГЭӨШЭ АГРОНОМ БҮХЭНЭЙ НАНГИН УЯЛГА МҮН», — гэжэ түе зүблөөндэ хабаалагшадта эльгээһэн амаршалгын бэшэг соогоо нүхэр Л. И. Брежнев тэмдэглэһэн байна.

Эдэ бүгэдэ манай республикын агрономуудта сэхэ хабаатай, бүри онсо удхатай болоно. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн табан жэлэй туршада республикамнай газар тарыалангай продукци үйлэдбэрилхэ, тэрэнние гүрэндөө худалдаха түсэбтэ даабаряа холо дүүргээгүй, нинтын адууһа малаа алдэб зүйлэй тэжээлээр хангажа шадаагүй үлэһэн байна бшуу. Энээнэй гол ушар шалтгаанинь гэхэдэ, нэн түрүүн, газар тарыалангай культураа ба хүрьһэнэй үрэжэл дэшэлүүлхэ, тэрэнние элдэб гэмтэлгэһээ хамгаалха агротехникэ барнмталдаг болохо хэрэгтэ анхарал һуладаһан байха юм. Тиимэһээ тарыалангай, сабшалангай, бэлшээрини ургаса бага, мүнөө үе сагай эрилтые яашье хангажагүй.

Иимэ байдалые гансал байгаалинн, сагай уларилай таагүй, ган гасуурай ушарһанаар шалтагаалхаар бэшэ. Агроном гэөшэ сагай уларилда дабагдаха зэргэгүй ха юм. Энээнние манайшье республикын шалабаритай бэрхэ, ургашаа һанаатай агрономууд гэршэлжэ үгэнэ.

Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо һүүлэй арбаад жэлдэ газар тарыалангай культура дээшэлүүлхэ, нютагай эрхэ байдалда баян ургаса үгэхөөр һайн сортнуудай үрэнэтэй болохо, тарилгын хубаарилга гуримшуулха, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр, үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, механизаторнуудай ажалые түрүү аргаар эмхидхэхэ талаар ехэ худэлмэри хэглээ. Энээнэйл ашаар һүүлэй хүндэ хүшэр жэлнүүдтэшье эдэнэр ургаса-яа хоёр дахин дээшэлүүлжэ шадаа бшуу. Эдэ бүхы худэлмэри колхозой ахамад агроном Александр Мижитович Холбоевой ударидалга доро хэгдэһэн байна.

Иимэрхүү эдэбхи хэшөөлтэйгээр ажалладаг агрономууд район бүхэндэ бии. Газарай хүрьһэ хамгаалха агротехникэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ Ленинэй орденто Борьёогой совхозой ахамад агроном Иван Петрович Зайцев бүхы мэргэжэл, шадабаряа зорюулна. Тарыан ажалай культура, газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, уһалагдадаг тарыалангаа үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ гэжэ Хяагтын районой «Родина» колхозой ахамад агроном, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Фекла Сергеевна Ворона олон жэлдэ амжалтатайгаар оролдожо ябана. Хартаабхын ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ Кабанскын районой «Шергинский» совхозой ахамад агроном Тамара Федоровна Дубкова ехэхэн түбитаяа оруулаа. Буряад ороной эрхэ байдалда орооно тарыа болон тэжээлэй ургамалнуудай үндэр ургаса туйлха арга нүхэсэлнүүдые шэнжэлхэ, бодото дээрэнь хэрэглэхэ талаар РСФСР-эй габьята агроном, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат Виктор Иванович Осипов ехэхэн оролдолго, хэшээл гаргана.

Теэд иимэ мэргэжэл шадабаритай, үсэд нэтэрүүгээр хүдэлдэг, нютагайнгаа тарыалан, сабшалангай ёһотой эзэниинь болоһон агрономууд хургаар даража тоолохоор үсөөн байна. Мүнөө үедэ республика доторнай 650 агроном ажалладаг, тэдэнэрэй хахадһаа олонхинь дээдэ эрдэмтэйнүүд. Хэды ехэ хүсэн гээшэб!

Хэрбээ эдэнэр хүдэлдэг нютагуудтаа туршалгын, шэнжэлгын худэлмэри хэжэ, сагай уларилай ямаршье бэрхэшээлтэй үедэ найдамтай ургаса абаха арга олоо һаа, республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэхэн лэ алхам хэгдэхэ байгаа бшуу. Харин олонхи агрономууд өөрынгөө уялгата үүргэеэ ёһотой һайнаар дүүргэнэгүй, эрдэм-техникын түйлалтые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлхэ, ажахы бүхэнөө һайн сортын үрэһэ хүрэнгөөр хангаха, тогтууритай һайн ургаса абаха севооборот хэрэглэхэ гэжэ оролдоногүй. Хүрьһэ хамгаалха севообородуудые ашаглаха, ёһотой сэбэр һайн паар бэлдэхэ, наг шэбхэеэ, минеральна үтэгжүүлгээ тарыалангай хүрьһэндэ ашаг үрэ ехэтэйгээр оруулха худэлмэрние эмхидхэхэ, тэрээндэ саг үргэлжын хиналта табиха уялгаяа дүүргэнэгүй. Олохон агрономууд өөрын шэнжэлһэн тобшололгүй байдаг, өөрынгөө гол ажалда гүнзэгы анхаралаа хандуулангүй, жэжэ божо асуудалнуудые шиидхэхэ баатай болодог. Саашадаа иимэ байдалые тэсэхээр бэшэ. Районуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай, республикын Хүдөө ажахын министерство, трестнүүд болон нэгэдэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд агроном бүхэнэй бэелүүлхэ уялгата хэрэгые тодорхойлжо, тарыалангай, сабшалангай ургасын түлөө тэдэнэрэй харюусалга дээшэлүүлхэ, газарай ёһотой эзэниинь болохо хэрэгтэнь туһалха, дэмжэхэ болоно.

Эдэ бүхы дутагдалнуудые усадхажа, энэ жэлдэ, мүн саашанхи жэлнүүдтэ тарыалан, сабшалангай ургаса эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэ агроном бүхэнэй үүргэ ба харюусалгые мүнөө сагай эрилтэдэ хүргэхэ тухай мүнөөдэр Улаан-Үдэдэ болохо республикын агрономуудай сутлаан дээрэ сэхэ хэлсэгдэхэ байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ орооно тарианай, хартаабхын, овощ болон тэжээлэй ургамалнуудай, үбһэ ногооной баян ургаса абахын тула бүхы арга боломжонууд хэрэглэгдэхэ ушартай. Энэ ехэ худэлмэри хиналтал агрономуудай үдэр бүриин хиналта доро ябуулагдаха байна.

Үрөһэ хүрэнгээ эртээнһээ бэлдэхэ, саашадаа ажахы бүхэнние өөһэдын һайн сортын үрэһэтэй болгохын тула үрэһэнэй ажахынуудай, участогуудай худэлмэрние эрид һайжаруулха шухала болоно. Энэ агроном бүхэнэй нангин уялга, сэхэ харюусаха хэрэг мүн.

Тарыалангай, нлангаяа мелиорацинн хүсөөр һайжаруулагдаһан, уһалагдадаг газарай гектар бүхэнние үрэ ехэтэйгээр ашаглаха, нютагайнгаа эрхэ байдалда таараха севооборот зохёожо, наринаар баримталха, хүрьһэ хамгаалха, тэрэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ болон бусад шухала асуудалнууд саашадаашье бүри дүүрэнээр шиидхэгдхэ зэргэтэй. Эндэ агрономууд өөһэдынгөө мэргэжэл, шадабари харуулха болоно.

КПСС-эй XXVI СЪЕЗДЫЕ ҮГТҮҮЛАН

ОРОЛДОСЫН АШААР...

Түмэр замай Тимлюй станциин болон эндэхи цементын заводой коллективүүд үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэһэн байна.

Цемент болон бусад ашаанууд саг болзортоо графигай ёһоор, арадай ажахын хэрэглэмжэдэ ябуулагдажа, вагонуудай хооһоор байлгые 1.6 часаар хороогоо. Энэнь хэдэн зуугаад хооһон вагонуудые хэрэглэжэ, түсэбһөө үлүү ашаануудые шэрэлгэдэ ехэхэн нүлөө үзүүлһэн байна.

Тус коллективүүд ашаа шэрэлгээр арбадахи табан жэлэй түгэсхэхы оной түсэбүүдые 105,4 процент дүүргээ юм. Станциин худэлмэрилэгшэд вагонуудаа ашаа тээлгэдэ үгөөд, тэдэнээ эзэндэнь хүргэлгэ хүрэтэр болзорыень түргэдхэжэ шадаа. Поезднуудые бүридхэн ябуулха, сагые хороожо, ехэхэн амжалта туйлагдаа.

Шэнэ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ бэелүүлхэ хараа түсэбүүдээ тодорхойлжо, 1981 онойнгоо социалис уялганууде станциин коллектив һаяхана баталан абаһан байна. Тэрэнэйнгээ ёһоор, эндэ худэлдэг бүхы мэргэжэлтэд хоорондохи харилсаа холбоогоо улам бэхижүүлжэ, жэгдэ эршэ ба дэлисэтэйгээр худэлхэ гэжэ шиидэнхэй. Тиинхэдээ ашаа тээхэ ба-буулгаха үедэ вагонуудай хии хооһоор байдаг сагые үшөө хороохо, эдэ бүхы худэлмэринүүдые хурдадхаха хэмжээ ябуулганууде хараалаа. Хэрбээ үнгэрһэн жэлэй туршада мянга гаран условно вагон алмагдаһан байгаа һаа, байгша 1981 ондо тэдэнэй тоое үшөө олошоруулха, түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдэһэн продукцияа алмагдаһан вагонуудта ашажа, хэрэглэгшэдтэнь эльгээхэ зорилготой.

Мүнөө тэдэнэр КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсоод, абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна.

М. ДУБРАВИН.

ЗОРИГЖОНХОЙ

«Искра» колхозой механизаторнууд хабарайнгаа тарилгада эртээнһээ һанаагаа табижа, бүхы трактор болон хүдөө ажахын бусад техникэ хүйтэнэй үедэ заһабарилжа, бэлэн болгодог заншалтай юм. Шэнэ жэлдэ тэдэнэр энэ худэлмэриеэ саг соонь үнгэргэжэ байна.

Һүүлэй мэдээгээр 57 тракторай 32-ынь заһабарилагдажа, бэлэн болгогдоо. Тиинхэдэ сеялкэ, плуг, культиватор гэхэ мэтэ заһабарилагдажа, дүүргэгдэжэ байна. Тэрэшэлэн эндэ комбайн заһабарилха худэлмэри мүн лэ эмхидхэгдэжэ, найман комбайн бэлэн болгогдоо.

Заһабарилгын худэлмэрние тракторно-тарыан ажалай бүхы дүрбэн бригадын бригадир хүтэлбэрилдэг юм. Тэдэнэр заһабарилгын шанар тон наринаар хинан шалгадаг байна. Заһабарилагшадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ үнинэй механизатор, Ленинэй болон Ажалай Улаан Тугай орденто Михаил Кузьмич Антоновой даадаг бригадынхид онсо шалгаржа, халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэ. Тиихэдэ мотоор заһабарилдаг слесарь В. Г. Белоусов худэлмэреэ һайн шанартайгаар дүүргэдэгээрээ һайшаал магтаалда хүртэнэ.

Хонхолын механизаторнууд түрэл партингаа XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын тула дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялганууде абанхай. Тэдэнэр съездын нээгдэхэ үдэр болотор хүдөө ажахын бүхы машинануудые заһабарилжа дүүргэхээр шиидэнхэй. Тракторнууд апрелиин 1-дэ бүлта бэлэн болгогдохо юм.

Д. ГАРМАЕВ.

Мухар-Шэбэр.

Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй колесно цехэй Виталий Волковой хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүшүүлэй зэргэдэ дабшана. Эдэнэр халаанайнгаа даабари 120 процент бэелүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Волков.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЭ— ШАНГА ШАЛГАЛТА

Ажахын түрүү хонишодой нэгэн Аси Хармовна Хабибулинатай уулзахаяа Нарин-Хушуунай үбэлжөөндэ ошообоб.

Гушан хоёр жэлэй туршада «Дружба» колхоздоо хонишоноор худэлжэ ябаһан хүнтэй ушаржа хөөрэлдэхэдэ, угаашье һонирхолтой байба даа. Энэ хугасаа соо хонишоной ажал хэрэгтэнь, ажабайдалдань олон хубилалтануудые болоһон байна.

— Арбан нэгэн жэлдэ Самбу Ринчиновна Ямпиловатай хамта ажаллажа, социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябанабди, — гэжэ тэрэ баяртайгаар хөөрэжэ байгаа һэн.

Мүнөө А. Хабибулинагай даадаг отарынхид түл абалгадаа һайнаар бэлдэнхэй. Байгша ондо энэ бригада тэжээлээр һайншье бэшэ һаа, урдаа тожёолдоһон бэрхэшээлнүүдые дабажа, абаһан социалис уялгаяа дүүргэхэ хүсэлтэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша хонишон А. Х. Хабибулина, тэрэнэй туһалагша С. Р. Ямпилова.

Е. СУРМАЧАЙ фото-текст.

ИННОКЕНТЬЕВКЫН ҺААЛИШАДАЙ ЭРМЭЛЗЭЛ ЕХЭ

— «Мал ажалда оролдолго гаргаагүй һаа, юрэдөө, амжалта туйлахань бэрхэтэй юм, — гэжэ районой түрүү һаалишадай нэгэн «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто малшан Валентина Леонтьевна Рекунова хөөрэнэ. — Теэд бултадаа адли тэгшэ оролдолго гаргаха хэрэгтэй ааб даа. Манай фермын коллектив имагтал ажалша, малша зонуудһаа бүридэнхэй. Харин элдэб шалтгаануудһаа нэгэ-хоёр хүнэй амаралтада саг зуура гарахадань, бэрхэтэй байдал баһаа ушардаг гээшэ. Үнгэрэгшэ намар, жэшээнь, гурбан бүлэг үнеэд гансата зэргүй үлэжэ, һү һаалимнай доошолһон юм. Үшөошье ондоо бэрхэшээлнүүд ушардаг. Ехэ һүнэй түлөө заримдаа муугаар оролдоно гээшэбди. Саашадаа эдэ бүгэдые хараадаа абаха болонобди.

— Валентина Леонтьевна тон зүб хэлэнэ, — гээд Худанай совхозой Иннокентьевкын фермые даагша Андрей Анисимович Родионов манай хөөрөөндэ ороно. Үнэхөөрөөшье, үнгэрэгшэ жэлдэ ажал эмхидхэхэ талаар олон дутуу дунданууд үзэгдэһэн юм. Инженерно-техническэ мэргэжэлтэдэй гэмээр тэжээл буйлуулха цехэй зайабарилга ехээр унжагайруулагдаһан байна. Шэнэ түрэхэ гунжадай хоёр бүлэг бии болгоод, тэндэ худэлхэ һаалишадые удаан сагта бэлэрхэ баатай болоо һэмди. Мүнөө тэдэ 34 гунжадаа Анна Федорова Тамара Линейцева хоёрто даалгаад байнабди. Тэжээлэй цех һаадгүй худэлжэ байна. Мүнөөдэрэй байдал яһала гэмгүйл даа, һүн абтаха аабза гэжэ найдагдана.

Һаалишан хүтэлбэрилэгшэ хоёрой үгые шагнаад, тус фермын ажабайдалаар һонирхобобди. Юуб гэхэдэ, энэмнай ажалша ехэхэн коллективүүдай нэгэн болоно бшуу. Мүнөө эндэхи 350 үнеэдые 17 һаалишад харуулна. Үнгэрэгшэ декабрь һарын эхинһээ сүүдхэ бүридөө дунда зэргээр 13 центнер һүн һаагдана. Тиихэдээ һаагдажа байһан үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 6,2 килограмм һүн абтаһан болоно. Энэнь ехэ түйлалта бэшэшье һаа, үнгэрэгшэ жэлэй энэ хугасаатай жэшээлхэдэ, нилээд дээгүүр. Тиин эндэхи һаалишад болон бусад худэлмэришэд саашадаа бүри ехэ һү һааха зорилготой.

Һаяын үдэрнүүдтэ фермын үнеэд тугаллажа захалаа. Январь һарада олонхи үнеэдһээ түл абтаха юм. Һүүлэй үедэ эдэнэр сүүдхэдээ 14 центнер һү һаадаг болоод, тэрэнээ үдэр бүри нэмээжэ эхилээ.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай «1980—81 онуудай үбэлэй үедэ малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхэ, мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ, худалдалые дээшэлүүлхын түлөө мал ажалай худэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай» тогтоолдо харюу болгон, тус фермын коллектив үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1000 килограмм һү һааха, гүрэндэ һү худалдаха түрүүшын квартал түсэб КПСС-эй XXVI съездын нээгдэхэ үдэртэ дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абанхай.

Хараалһан зорилгонуудаа бэелүүлхэ арга боломжонууд эндэ бии. Нэн түрүүн, коллектив кадрнуудаар хүсэд хангагданхай. Хоёрдохёор, мүнөө жэл эдэнэр бүдүүн ба шэмэтэ тэжээлээр баян. Тиинхэдэ үнеэдые, уһалха, байра сэбэрлэхэ ажал оныһожоруулаганхай. Буйлуулагдаһан тэжээл (бурдууг) түмэр хоолойгоор үнеэдэй байрада асарагдана.

Фермын худэлмэришэд-механизаторнууд сенаж, силос болон бусад тэжээл тракторраар зөөжэ, байрада оруулжа үгэдэг. Тобшоор хэлэбэл, һаалишадта үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ арга нүхэсэл олгогдонхой гээшэ. Мүнөө үедэ рационой ёһоор, үнеэн бүридэ сүүдхэдэ хэршэгдэһэн һоломотой худаһан 20 литр бурдууг, 3 килограмм үбһэн, 20 килограмм сенаж, 10 килограмм силос үгтэнэ.

Гэбэшье эндэ зарим тэды дутагдалнууд ушарна. Техник-үрэжүүлэгшын үгы дээрэһээ үнеэдые искусственна аргаар үрэжүүлхэ худэлмэри таһалдаһан байна. Мүнөө энэ пунктын байра заһабарилагдаад, хэрэгтэй бүхы хэрэгсэлнүүдээр хангагдаа. Фермые даагша А. А. Родионов районой племнэгэдэлдэ тусгаар һуралсал гараад, техник-үрэжүүлэгшээр худэлэлсэхэ болоо.

Тус коллектив арбадахи табан жэлэй түсэб гүйсэд бэелүүлжэ шадаагүйшье һаа, район соогоо түрүүшүүлэй тоодо ороодог. Эндэхи 17 һаалишадай 12-ынь 1980 ондо һү һааха социалис уялганууда амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаа һэн. Тэдэнэрэй дурбэниинь үнеэн бүриһөө 200 килограммһаа дээшэ һү һааһан жэшээтэй. Эдэнэрэй тоодо В. Л. Родионова, З. Ф. Кривошеева, М. И. Гладких, Л. Е. Шкедова гэгшэд ороно.

Үбэлэй үедэ ехэ һү һааха гэһэн зорилгодоо тус фермын коллектив хүрэхэ гэжэ найдахаар.

Л. ГОМБОЕВ.

Хэжэнгын район.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

НҮХЭР Ц. Г. ШАНЮШКИНАЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын партийна болон комсомолой органуудта үни улаан саг соо аша үрэтэйгөөр хүдэлһэнэйнь түлөө, түрэөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Новосибирскэ дээдэ партийна һургуулиин Буряадтахи консультпунктые даагша нүхэр **Шанюшкина** Цыцык Григорьевнае Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной январиин 15.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

НҮХЭР П. Ф. ЕЛГИНИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Үни удаан жэлнүүдтэ үнэн сэхээр ажаллаһанайнь түлөө, түрэөөр 70 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой конструктор нүхэр **Елгин** Павел Филиповичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной январиин 19.

ШЭНЭ ИЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

Арад зоной ажана байдал тухай анхарал оролдолго хадаа партийн ажал ябуулгын үндэр дээдын уг зорилго хододоо байгаа, мүнөөшье байһаар. Ороной хүгжэлтын Гол шэглэлнүүдэй проект энээнние элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ Московско XXIV городской партийна конференци дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Тэрэ январиин 21-дэ Союзуудай байшангай Колонно зал соо худэлмэреэ дүүргээ.

Нүхэд Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков гэгшэдэй ерэжэ һуухадань, делегадууд нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба.

КПСС-эй МГК-гай болон шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүдые, партийн XXVI съезд дээрэ харагаха КПСС-эй ЦК-гай проект тухай элидхэлые конференцидэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн байна.

Московско городской партийна организаци КПСС-эй ЦК-е нягтаар тойрон жагсажа, коммунис байгуулалтын зориг бадаруулма түсэбүүдые бодото дээрэнь, бэелүүлхын түлөө, ленинскэ партийн агууехэ суртал һургаалнуудай илан мандахын түлөө тэмсэлдэ тэрэнэй үнэн сэхэ түшэг тулгуурынь болодог байгаа, саашадаашье болохо юм гэжэ конференцидэ хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедые, нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй ЦК-гай Политбюрое найдуулба.

Конференци городской партийна организациин хүтэлбэрилхы органуудые, КПСС-эй XXVI съездэ хабаадаха делегадуудые һунгаа.

Конференци дээрэ һунгагдаһан КПСС-эй Московско горкомой пленум болобо. Эмхидхэлэй асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. В. В. Гришин КПСС-эй МГК-гай нэгэлэхи секретаряар һунгагдаһан байна.

(ТАСС).

ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫЕ ҮГТҮҮЛАН

БАЯН УРГАСЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

ХЕРСОН. Кукуруза, наран сэсэг болон бусад ургамалнуудые тарижа ургуулхын тула Херсонско областьдо найдамтай техническэ үндэһэ һуури индустриальна аргаар табигдажа байна. Үтэгжүүлгэ оруулха хэдэн зуугаад агрегат, олон мянган сеялкэ болон культиватор заһабарилагдажа, жэрылгэн табигдаба. Энэ жэлдэ 50 мянган гектар талмайда түрүү технологёор кукуруза тариглаха юм. Тэрэнь үнгэрһэн жэлэйхинһээ 5 дахин ехэ болоно. Эды шэнээн талмай дээрэ наран сэсэг, соя, томадуул шэнэ аргаар ургуулагдаха. Хабарай тарилгаяа таарамжатай һайн, богони болзор соо үнгэрэхын тула механизаторнууд, трактористнууд болон бусад түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэн тухеэрнэ.

Молдавиин тарыашадай жэшээгээр Сельхозтехникын бүхы отделенинүүдтэ, колхоз, совхозуудай мастерскойнуудта газарай хүрьһэ жэгдэрүүлхэ түхеэрэлгэнүүд, үтэгжүүлгэнүүдые холижо оруулха нүүдэл хэрэгсэлнүүд бэлдэгдэдэг болонхой. Үтэгжүүлгэнүүдые оруулан, тарилгын урда тээ культивацци хэхын тула агрегадуудые бүридхэгдэжэ байна. Индустриальна аргаар ургамалнуудые тарижа ургуулха мянга гаран комплексно оньһожоруулагдамал звено ажахынуудта байгуулхаар хараалагдана.

КУЙБЫШЕВ. Пестравска районой ажахынуудта тарилгын бүхы техникэ заһабарилагдажа дүүргэгдээ. Тракторнуудые заһабарилга дүүрэхэ тээшээ боложо байна. Комбайнуудай паркын дүрбэнэй гурбан хубинь тарилгын худэлмэридэ бэлдэгдэнхэй. Кошкинско, Челно-Вершинскэ, Волжско болон бусад районуудай ажахынуудта заһабарилгын эршэ ехэ юм. Олонхи колхоз, совхозуудта шаг-таагалагдадаг түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые, комбайнуудые заһабарилха мастерскойнууд баригдаһан байгаа. Эдэ бүгэдын ашаар оньһон техникэ заһабарилга үргэдхэгдэбэ.

ПОШКАР-ОЛА. Моркинско районно үйлэдбэриин «Сельхозхимия» нэгэдэлэй худэлмэрилэгшэд районойнгоо колхоз, совхозуудта 11 мянга гаран гектарай талмайн хужарлиг хүрьһые избёосхоор баяжуулжа байнхай. Т-150 түхэлэй трактор дээрэ автоцистернэ тодхон түхеэржэ, агрохимигүүд ажалай амжалта туйлаба. Энэнь ямаршье сагай уларилда һаатангүй худэлхэ арга олгоһон байна. Агрохимическэ албанай бүхы 15 районно нэгэдэлдэ энэ шэнэ зүйл нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай.

ПЯРНУ (Эстониин ССР). Районой тарыашад нютагай үтэгжүүлгэнүүдые тарыалан дээрээ гаргана. Хужарлиг хүрьһэтэй газарые шанаржуулха худэлмэри үргэнөөр хэгдэнэ. 500 гаран трактор болон автомашина, хэдэн арбаад экскаватор эдэ худэлмэри бэелүүлнэ. Промышленна предприятинуудай, автоажахынуудай техникэ мүн лэ хабаадуулагдана.

РОСТОВ-НА-ДОНУ. Доной «Золотаревский» совхозой Социалис Ажалай Герой Р. Горожаевагай хүтэлбэрилдэг кукурузашадай звеногой коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялганууде абаба. Механизаторнууд уһалуриин гектар бүхэнһөө 110 центнер орооно хуряажа абахые шиидээ. Звено үндэр баян ургасын түлөө мүнөөнһөө тэмсэнэ.

(ТАСС).

XXVI ПАРТИЙН ХАРААТ ТҮСӨБ-БҮГӘДӘ АРАДАЙ ХӘРӘГ

КПСС-эй ЦК-гай проект зүбшэн хэлсэнэбди

АЖАБАЙДАЛНАЙ УЛАМ ҺАЙЖАРХА

Арад зоной байдал һуудалые һайжаруулга, тэдэнэй улам ургажа байгаа эрилтэ-нүүдые саашадань гүйсэд хангахын түлөө оролдолго хадаа манай Коммунис партийн шиидхэжэ байһан зорилгонуудай эгээл шухалань болоно гэжэ гүрэн турымнай түүхэ гэршэлнэ. Эхэ ороноймнай экономикын хүгжэн һалбаралгаһаа хүн бүхэнэй һуудал байдал дулдыдадаг гээшэ. Арбадахи табан жилдэ зоной ажабайдал һайжаруулгада гаргашалагдаһан мүнгэ зөөрийн хэмжээн хадаа долоодохи, наймадахи табан жилнүүдэй хугасаа соо энээндэ зорюулжа һомологдоһон мүнгэ зөөрийн хэмжээнтэй адли болоно. Арбадахи табан жилдэ национальна доходһоо ажалшадай һуудал байдалые һайжаруулгада, юһэдэхи табан жилтэй сасуулбал, 329 миллиард түхэриг ехээр табигдаһан байна. Энээнэй ашаар хүн бүхэнэй бодото олзо 17 процентээр дээшэлээ. Арад зоной ажабайдалай улам һайжаралгада пенси болон бусад тэдхэмжын ехэ болоһон ушар баһал нүлөөлнэ. Арбадахи табан жилдэ парти болон правительствамнай ажалшадай социальна хангалые һайжаруулха талаар шухала тогтоолнуудые абаһан байна. Пенси абадаг зон олошороо. Жэшээлхэдэ, манай республика дотор 1976 ондо 135 мянган хүн пенси, тэдхэмжэ абадаг һаа, 1980 ондо тэдэнэй тоо 148,7 мянгада хүрөө. 1966 ондо 65,3 миллион түхэриг мүнгэн социальна хангалгада табигдаһан байгаа һаа, харин 1980 ондо 80 миллион түхэригтэ хүрөө. 13,8 мянган колхознигой пенси ехэ болгогдоо. 1-дэхи группын инвалидуудай пенсинь нэмээгдээ. Үтэлһэн зоной пансионат-гэртэ 1540 хүн байна. Тэдэнэй байдал жэлһээ жэлдэ һайжарна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай инвалидуудай һуудал мүн лэ һайжаруулагдаа. Арбадахи табан жилэй туршада республика доторнай дайнай инвалидуудта «Запорожец» түхэлэй мянга холо гаран автомашина, 439 мотоортой колясканууд түлбэригүйгөөр үгтөө, 776 автомашина худалдагдаа.

Пенсионернүүдые, инвалидуудые таарамжатай ажалда оруулха асуудалда социальна хангалгын органууд ехэ анхарал хандуулна. Ажалладаг пенсионернүүдэй тоо жэлһээ жэлдэ олошорно. Колхоз, совхозуудта, предприятинуудта ба эмхи зургаануудта 1976 ондо 15.189 пенсионер худэлдэг һаа, 1980 ондо—25,408 хүн болоо.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа партийн XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проектые арад зомнай үргэнөөр зүбшэн хэлсэжэ байнхай. Энэ шэнэ документ дотор ажалшадай салин саашадаа дээшэлхээр хараалагдана. Социальна хангалгын министерство эдэ хараа зорилгонуудые бэлүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулха байна.

Г. ЧУБУКОВА,
Буряадай АССР-эй социальна хангалгын министрэй орлогшо.

ҮРЭҺЭ ҺАЙЖАРУУЛГА АЖАХЫДА АШАГТАЙ

Арбаад жэлэй саада тээ манай колхоз гектар бүриһөө 8—9 центнерһээ дээшэ орооһо хуряадаггүй байһан юм. Газарнай муу, үрэжэл багатай, тиимэһээ тарыан һайнаар урганагүй гэжэ хэлсэдэг һэн. Теэд бидэ энээндэ этигээгүйбди.

Газар дээрэ хэгдэдэг хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлэхэд. Һайн үрэһэ хүрэнгэ, севооборот болон үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэжэ, ажалаа түрүү аргаар эмхидхэбэл, баян ургаса абтахал ёһотой гэһэн бодолдо эзэлэгдэ һэмди. Гэбэшье энэмнай нэгэ-хоёр жэлэй хугасаада бэелүүлмээр бэшэ, нэтэрүүгээр оролдохо хэрэгтэй гэжэ мэдэзд байгаабди. Тиимэһээ эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэжэ захалһан байнабди. Мүнөө энэ статья дотороо үрэһэ хүрэнгэеэ һайжаруулха талаар ямар ажал хэһэн тухайгаа богонихоноор хөөрэхэ хүсэлэнтэйб.

Үрэһэн гээшэ баян ургаса абаха хэрэгтэ эгээл гол үүргэ дүүргэдэг гэжэ мэдээжэ юм ааб даа. Газараа хэды һайнаар элдүүрилээшье һаа, үтэгжүүлгэнүүдые хэды тааруугаар оруулаашье һаа, хура бороо ехэтэй жэлэй болоошье һаа, муу үрэһэтэй байбал, баян таряа ургуулжа шадахагүйш. Манай колхоз тэрэ үедэ үрэһэ хүрэнгэдэ балай анхардаггүй байһан гээшэ. Хэдэн олон жэлэй туршада шэнэлэгдээгүй байһан шэнийсын «Скала» сортын үрэһые юһэдэхи табан жэлэй эхиннһээ эрхим дээдэ репродукциин үрэһөөр һэлгээ һэмди. Теэд энэ сортын шэнийсые һайн хүрьһэтэй газар дээрэ гэхэ гү, али паар болон намарай эгээл эртын һайн паар дээрэ тарихада, бараг ургаса үгэдэг байшоо. Тиин таряалангаар бага манай ажахын эрхэ байдалда паар ехээр үлөөхэ арга үгы байгаа бшуу. Тиимэһээ ехэнхи үрэһэмнай хабартаа тарилга хэхын урда тээ, намар орой хахалагдаһан газар дээрэ таригдадаг байһан юм. Энээн дээрэһээ «Скала» сортын хэдышье үндэр дээдэ репродукциин үрэһэ тарашье һаамнай, дунда зэргээр гектарай 12—13 центнерһээ дээшэ ургаса хуряагдаагүй.

Иимэ ургаса манай һанаае яажашье хангаагүй. Энэ ушарта сортоёо һэлгэхэ гэжэ шиидээд, 1975 ондо Красноуфимска туршалгын станциһаа «Комета» сортын суперэлитнэ 20 центнер үрэһэ асараа бэлэйбди. Энэ сортын үрэһэн «Скала» сортын шэнийсэдэ орходоо тиимэ һайн хүрьһэтэй гү, али саг соогоо бэлдэгдэһэн паар хэрэглэдэг бэшэ байба. Гансал хүрьһэеэ һайнаар алдүүрилхэ, үтэгжүүлгэ хэм соонь оруулха хэрэгтэй гэжэ ойлгогдоо һэн. «Комета» сортын үрэһэн мүнөө бүхы шэнийсымнай тарилгын 85—90 процентые эзэлнэ.

Манай колхозой Шулуутын отделениин таряалан ехэнхидээ хара хүрьһэтэй юм. Бусад отделениинүүдэймнай газар боро хүрьһэтэй. Хара хүрьһэтэй газар нүгөөдэдөө орходоо хабар удаан гэдэдэг байба.

Тиимэһээ «Комета» сортын шэнийсэ дурсагдагша отделениин таряалан дээрэ тарихада, эдеэшэжэ үрдидэгүй байгаа. Энээниень хараадаа абажа, мүн лэ тэрэ 1975 онһоо эндэхи полинуудта түргөөр эдеэшэдэг «Бирюсинка» сортын үрэһэ таринабди. Мүнөө энэ отделениинхид жэл бүри орооһо таряанай яһала баян ургаса хуряажа абадаг болонхой.

Түргэн, удаан эдеэшэдэг сортнуудые хараадаа абаха гээшье тон шухалада тооло-ноб. Бидэнэр 1976 — 1978 онуудта «Грекум-114», «Бурятская-34» сортын шэнийсэ' ургуулаад туршаабди. Теэд тэдэ эдеэшэжэ үрдихэгүй, «Кометэһээ» удаан эдеэшэдэг байшоо. Хэрбээ түргэнөөр эдеэшэдэг байгаа һаа, эдэ сортнууд манай эндэ гектарай 35 центнер, тэрээнһээ дээшэ ургаса үгэхэ аргатай гэжэ ойлгогдоо һэн.

Шэпэ сортын шэнийсэ тарижа туршаха, эгээн һайн ургаса үгэдэг сортнуудыень шэлэхэ ажалаа саашадаашье үргэлжэлүүлхэбди. Мүнөө жэл «Ладе» сортын шэнийсэ тарижа туршахамнай. Тэрэ «Комета» шэнги аад, үшөө ехэ ургаса үгэхэ аргатай гэжэ мэдэгдээ. Мүн лэ «Бурятская-79» сортын үрэһэ туршахаар байгаа, теэд тэрэнэй үрэһэн олдоногүй.

1975 онһоо обёосой «Золотой дождь» сортын үрэһэ «Байгал» учхозһоо асаржа таряа һэмди. Тэрэ ямаршье газарта һайн ургаса үгэдэг байба. Манай полинууд дээрэ угаа тааража ургана. Энээнһээ урид юрын (рядовой) обёос таридаг байгаа һэмди. Мүнөө «Золотой дождь» обёосой сорт бүхы обёосоймнай тарилгын 90 процентые эзэлнэ.

Тус сортын обёос шэнийсэдэ орходоо үлүү ургаса үгэнэ. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ табан жилдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 13 — 14 центнер шэнийсэ, 16—17 центнер обёос жилдээ хуряаһан байнабди. Обёосой энэ сортын һайн ургаса үгэдэгые хараадаа абажа, тэрэнэй тарилгые үргэдхөөбди. Хэрбээ юһэдэхи табан жилдэ шэнийсэ тарилгын 65 процентые, обёос 30 процентые эзэлдэг байһан һаа, харин арбадахи табан жилдэ — шэнийсыень 35 процент, обёосыень 55 процент газартаа таридаг болоһон байнабди.

Урда жилнүүдтэ таригдадаг байһан горохшье хуу юрын (рядовой) байһан юм. Теэд бидэ 1977 ондо Ворошиловградска туршалгын станциһаа «Неосыпающийся.1» сортын суперэлитнэ үрэһэ асараа һэмди. Мүнөө энэ үрэһэеэ олошоруулжа байнабди. Саашадаа гансал энэ сортые таридаг болохобди. Горох тарилгын 10 процент дээрэ ургуулагдана. Ургасаньшье яһала һайн юм.

Үндэр ургаса үгэдэг таряанай сортнуудые туршажа, шэлэн абаха зуураа, манай колхоз районойнгоо бусад ажахынуудые таараһан һайн сортын үрэһөөр хангажа захалаа. Юуб гэхэдэ, район дотороо ганса манай ажахы Буряадайнгаа «Сортсемпром» нэгэдэлдэ мэдээтэй болоо бшуу. Энэ уялгаяа дүүргэжэ, «Комета» сортын шэнийсын үрэһэ 1000 центнер гүрэндэ, 500 центнерыень Туранай совхоздо худалдаабди. Мүн 500 центнер обёос Түнхэнэй совхоздо худалдаһан байнабди. .

Һайн сортнуудые шэлэжэ ургуулхаһаа гадна, үрэһэнэй шанарта ехэ анхарал хандуулнабди. Үрэһэнэй шанар сэбэрээрээ, хэр шиигтэй байһааараа, ургаха хүсөөрөө тодорхойлогдодог гэжэ мэдээжэ ааб даа. Бидэ мүнөө нэгэдэхи ба хоёрдохи классай тарилгын шанарта хүргэгдэһэн 4720 центнер шэнийсын үрэһэтэйбди. Түсэбэй ёһоор 4500 центнер бии байбал, манда хүрэдэг. Гэбэшье, сэбэрээрээ нимэ дээдэ класста хүргэгдөөгүй 6800 центнер обёосой, 270 центнер горохой үрэһэн бии. Хабартаа газаа дулаархалаар лэ энэ үрэһэеэ сэбэрлэжэ, тарилгын шанарта хүргэхэбди.

Манай ажахыда орооһо таряа хатаан сэбэрлэхэ КЗР-5 түхэлэй томо комплекс түхеэрэгдэнхэй. Энээнэй хүсөөр орооһо таряагаа һайнаар хэтаадаг, сэбэрлэдэг гээшэбди. Мүнөө энэ комплексымнай дэргэдэ үрэһэ сэбэрлэхэ түхеэрэлгэ залгагдан бариндгажа байна. Тэрээн соогуур гаргаһан үрэһэн үгээл сэбэр болодог.

Энээнһээ гадна, жэл бүри үрэһэндэ тарилга хэхэ газараа шэлэн оложо, тэрээнэ актаар баталнабди. Эгээн һайн газартаа үрэһэеэ таринабди. Мүн намартаа үрэһэндэ хуряаха таряанай ургасые баһал шэлэн харадагбди. Хэр һайн үрэһэн абтахаб, тэрэнине ямар аргаар хуряабал дээрэб гэжэ тусхай комисси ябажа харадаг.

Юһэдэхи табан жилдэ үрэһэ һайжаруулха ажал ябуулжа э х и л һ энэйнгээ ашаар таряанайнгаа ургасые дээшэлүүлжэ эхилээ һэмди. Тиигээд арбадахи табан жилдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 15 — 16 центнер таряа жилдэ хуряажа абаабди.

Саашадаа сорт шэнэлхэ, үрэһэнэй шанар һайжаруулха ажалаа улам оролдостойгоор үргэлжэлүүлхэбди. Нютагтаа таараха, эгээн һайн ургаса үгэхэ «Комета», «Золотой дождь» сортнуудай үрэһэ тарижа эхилһээр арайхан 5—6 жэл болобобди. Тиимэһээ энэ үрэһэмнай үтэлбэ гээшэ. Тэдэнине суперэлитнэ, элитнэ гэхэ гү, али ядахын сагта нэгэдэхи репродукциин үрэһөөр һэлгэхэ саг ерэбэ. Республикын учхоз жэл бүри ажахынуудые таараһан сортынь дээдэ репродукциин үрэһөөр хангажа байха уялгатай юм. Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ энэ хэрэг бэелүүлэгдэнэгүй.

А. ХОЛБОЕВ,
Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахамад агроном.

ЭРДЭМТЭД ҺАИШААНА

КПСС-эй XXVI съездэ харагдаха Гол шэглэлнүүдэй проектые Буряад ороной эрдэмтэд тон эдэбхитэйгээр, халуун анхаралтайгаар зүбшэн хэлсэжэ байна. Мүнөө үедэ СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай бүхы институт, таһагуудаар проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан суглаануд үнгэрнэ. Уржадэр нимэ суглаан нинтын эрдэмэй институдта болобо. КПСС-эй ЦК-гай проект, мүн тэрээнһээ уламжалан, нинтын эрдэмэй шэнжэлэгшэдэй урда табигдаха зорилгонуд тушаа элидхэл нинтын эрдэмэй институдай директорэй орлогшо хэлэ бэшэгэй доктор А. Б. Соктоев хэбэ.

Зүбшэн хэлсэлгын үедэ нилээд олон дурадхалнууд ороһон байна. Институдай эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэриин урид табигдаһан түсэбүдые КПСС-эй ЦК-гай проектын нинтын эрдэмэй хүгжэлтэ тушаа хараа бодолтой зохилдуулан шэнэлхэ гэһэн дурадхал эрдэмтэд оруулба. Эрдэмтэд, багшанарай кадрнуудые һайнаар бэлэдхэхын тула **манай республикада университет нээхэ** хэрэг ехэ шухала болоод байна гэһэн дурадхал хэгдэбэ.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

НӨӨСЭ БАЯЛИГАЙ ХАЖУУДА БАЙБАШЬЕ...

Совет хүн бүхэн Гол шэглэлнүүдэй проектые уншахадаа, тэрэнэй зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэһэн олон асуудалнуудта харюунуудые оложо абадаг байһаниинь ойлгосотой юм ааб даа. Олон жэлэй турша соо Зүүн Сибирьтэ хүдэлжэ, хэзээ нэгэтэ Россин барга бүдүүлиг байһан энэ хизаар нютагай хүнэй нюдэн дээрэ гэхээр танигдашагүй болотороо хубилһандань, өөрынгөө дүй дүршэлһөө этигэж найдадаг намда, манай нютагта томо ехэ барилгануудай, хубилалтануудай хэгдэхээр хараалагдаһан тухай мэдэжэ абахада, тон аятай байба.

Манай шэлэй завод—һалбариимнай Сибирь болон Алас-Дурна зүгтэхи томо ехэ предприяти мүн. Предприятиин продукциие Казахстан ба Тувада, Сахалин ба Камчаткада, Братск болон Яхадай барилганууд дээрэ, гадаадын хэдэ хэдэн оронуудта һайн мэдэдэг юм. Һүүлэй табан жилэй турша соо БАМ-ай барилгашадта 1 миллион дүрбэлжэн метрһээ дээшэ сонхын шэл эльгээгдээ. Харгын захаархи буртаг шэрэнгитэ тайга соогуур урган бодожо байһан залуу хотонуудай, һуурин, тосхонуудай байрын гэрнүүдэй, һүргуулинуудай, больницануудай сонхонуудай, магазинуудай витринэнүүдэй наранай гэрэлдэ толорон байхые харахадаа, хүйтэн шэмэрүүн уларилтай хизаар нютагые үндэһөөрнь хубилгалгада манай шэл хайлуулагшадай хубитаяа оруулжа байһандань эзэлүүдгүй баярлахаш. Коллективнай арбадахи табан жилэй даабарита тоонуудые болзорһоонь урид, ноябриин 23-да дүүргээ һэн.

Гэбэшье үйлэдбэриин хэмжээе, продукциин шанарые дээшэлүүлхэнь жэлнээ жэлдэ улам орёо, түбэгтэй болоно. Гол шалтагааниинь юуб гэбэл, шухала хэрэгтэй түүхэй эд дутана. Эрхим шанартай эльһээр хангалга хадаа мүнөө заводто шухалын шухала асуудал болонхой. Эрхүүгэй областиин Тулунай ашагта малтамал гол түлэб ашаглагдаа. Һаяар, хөөр жэлэй үнгэрхэдэ, тэрэнэй нөөсэнүүд юрэнхы дээрээ дууһаха байна. Эгээл нимэһээ энэ райондохи манай болон бусад заводууд эрхим шанарай эдлэл хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргахын тула түүхэй эд ороной баруун районуудһаа асарха баатай болоно. Элнэ... ашаһан вагонуудай хэдэн мянган километр холоһоо Зүүн зүг барижа шуумайлдахань гайхалтайл.

Энээнһээ гараха ямар арга бии гээшэб? Иимэ арга бии. Черемшанска кварцидуудай эзбтэшэ аяар арбан табан жилэй урда тээ нэгэдээ һэн. Тэрэ Улаан-Удэһөө оройдоол наян километрэй газарта оршодог. Тэрэнине хэрэглэлгэ хэдэ хэдэн арсашагүй булюу зүйлнүүдтэй юм.

Нэгэдэхеэр, Черемшанска кварцидуудые шанаржуулһанай хэрэггүй (99 процентһээ үлүү кремнеземтой), тэрэ хрусталь, оптическа шэл хайлуулхада, кремниин карбид болон металлическэ кремни абахада таарамжатай. Барилгын материалнуудай промышленностинн, хара ба үнгэтэ металлургиин предприятинүүд түүхэй эдые хэрэглэжэ шадаха.

Хоёрдохёор, геолого-бэдэрэлгын баримта мэдээнүүдэй ёһоор, түүхэй эдэй нөөсэнүүд 100—150 миллион тонно болоно, тэрэ тоодо шэл гаргалгада хэрэглэгдэдэг 20 миллион тонно эльһэн бии. Тулунай карьертэ хабаатай шэлэй заводуудта энэнь зуугаад жэл соо хүрэхэ бшуу.

Гурбадахяар, энэ түүхэй эд хэрэглэлгын ашаг үрэ ехэ. Черемшанска кварцидуудые хэрэглэлгэ гансал Улаан-Удын шэлэй заводто шэл гаргалгые жилдээ 650—750 мянган дүрбэлжэн метртэ хүргэхэ байна гэжэ тоолон тодорхойлолгонууд харуулжа. Тиихэдэ нэгэдэхи сортын шэлые 75-һаа 90 процент хүрэтэр дээшэлүүлхэ юм.

Заводые түүхэй эдээр хангаха тухай асуудалые предприятиин хүтэлбэри СССР-эй болон РСФСР-эй Барилгын материалнуудай промышленностиин министерствэнүүдэй үмэнэ, Буряадай АССР-эй партийна ба совет органуудай үмэнэ нэгэнтэ бэшэ табяа һэн Рэбэшье Черемшанска ГОК-гай барилгые далаад онуудай эхээр захалхые хараалаашье һаань, тэрэ мүнөө болотороо һуурилаа хүдэлөөгүй байһаар. Үнгэрһэн үе соо СССР-эй Барилгын материалнуудай промышленностиин министерствэшье, СССР-эй Госпланшье энэ ГОК-гай барилга ямараар ябажа байнаб, юрэдөө, тэрэ эхилээ юм гү гэжэ шалгаагүй байха юм.

Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хубаарилан хүгжөөлгэ, союзна республиканнуудай экономическа ба социальна хүгжэлтэ тухай хэлэгдэһэн Гол шэглэлнүүдэй проектын арбадахи бүлэгтэ «Озерно полиметаллай нөөсэ баялигые ашаглаха бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэхэ» гэһэн мэдүүлэлэй һүүлээр нэмэлтэ оруулха шухала гэжэ тоолоноб. Саашань нигэжэ бэшэхые дурадханаб: **«Черемшанска ашагта малтамал шанаржуулгын комбинат бариха».** Үгышье гэбэл, нимэрхүү удхатайгаар бэшэхэ: **«Черемшанска кварцидуудай хэбтэшые ашаглажа эхилхэ».**

А. БОГДАНОВ,
Улаан-Удын шэлэй заводой директор.

(«Правда» газетын январиин 20-ной номерһоо абтаба).

ОЛОНОЙ ДУНДАҺАА ОНСО ШАЛГАРАГША

ТИИХЭДЭ Саша арбан зургаатайхан ябаа һэн. Улаан бургаһандал уяхан, шаб шарахан үнэтэй басаганай хонгёо хүхюун энеэдэн малай фермэ дээрэ эртэ үглеенһее удэшэ ороой болотор ханхинан дуулдагша бэлэй. Тэрэ хеерхэн нарай тугалнуудые үхибүүдтэл адли эрхэлүүлэн эльбэхэ. Ямар нэгэн тугалай һүеэ муугаар уугаа һаа, һаиаагаа зобожо, еереешье эдихэ уухяла татахатай шахуу боложо, гэртэхинээ тухашаруулха, сэдьхэл зүрхыень хулгүүлхэ.

—Хара багаһаа хойшо ходо намайгаа дахажа, хашаа хорёогоор хормой шүүрэжэ ябаа юм, — гэжэ басаганай эхэ, дала наһатай Василиса хүргшэн мүнөө хеерэжэ һуудаг. —Бүхы наһаараа мал дээрэ хүдэлөөб, басагамни баһал мининнгээ мүреер ябана. Юрэдөө, хэр эзргэ хүдэлдэг юм, хүсэд бү мэдэе. Удэр, һүнигүй һанаа алдажа байгшаб. Шэхээ табижа дуулахадам, бараг лэ хэбэртэй агша...

Нээрээшье, хүгшэн эхынь хэлэһэнэй ёһоор, тэрэнэй басаган Александра Мелентьевна хүнэй доро ябанагүй, харин һаалишан боложо хүдэлһеор саг үргэлжэ эрхимүүдэй тоодо магтуулдаг. Зүгеер, хара багаһаа ажалша бэрхээр һураһаниинь Александрада еэрэтэнь лэ хэрэгтэй байшоо. Эгээл үнгэрһэн наян ондо элдэр залуухан наһандаа ажалай түрүүшын зургэ татаад, һаалиин фермэ тээшэ харгылжа эхилһэн сагһаань хойшо тэбхэр гушан жэл үнгэршэбэ.

Һаалишанай мэргэжэлые туйлаха гээшэ зоригой хүсэн гэлсэдэг. Хатуу зоригтой, хара ажалһаа дальтирдаггүй хүн лэ һаалишан байжа шададаг. Жэлэй дурбэн сагта, тэнгэриин дэр үүр хираантай урилдажа бодоод, огторгойн одо мүшэдеер удэшэ бүри удэшүүлжэ ябаха гээшэ хилоар хэрэг бэшэ ха. Тиимэл хадань Александра Мелентьевнагай анха суг худэлжэ эхилһэн олохон эхэнэрнүүд малай зургэ харгые үнидэ мартанхай. Харин нүхэр Багидаева хүнгэн ажал бэдэржэ татуурхадаггүй тула нэгэл зорилһоороо худэлжэ ябаһаар. Энэ үедэ яһала ядараа, али болохо бэрхэшээл, гомдол, голхоролшье дабаха ушар үзэгдее һааб даа. Тиибэ яабашье, тэрэ ажалдаа диилдэжэ, уруу дуруу болошоод ябаагүй, харин бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье, урагшаа тэгүүлжэ, эзргэ сохилсожол гарадаг байгаа. Үсэд нэтэрүү, ажалдаа абьяастай байһанаа сохом харуулжа шадаа. Иимэ абари зантай байһанайнгаа ашаар лэ амжалта туйлана, тиигэжэл Ара-Хэрээтынгээ фермын һаалишадай түрүү эзргэдэ жаргсана. Үнгэрһэн жэл даажа байһан үнеэн бүриһее хоёр мянга холо гаран литр һү һаажа онсо шалгарба. Урдань үнэн сэхэ, үндэр бүтээсэтэ ажал туйлаһанайнгаа түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, «Шэн габьяата ажалай түлөө. В. И. Ленинэй түрэһеер 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ» гэһэн медаляар, хилэн улаан гадартай элдэб грамотануудаар, ВДНХ-гай дипломуудаар шагнагдаһан онуудта «Грекум-114», «Бурятская-34» сортын шэнийсэ' ургуулаад туршаабди. Теэд тэдэ эдеэшэжэ үрдихэгүй, «Кометэһээ» удаан эдеэшэдэг байшоо. Хэрбээ түргэнөөр эдеэшэдэг байгаа һаа, эдэ сортнууд манай эндэ гектарай 35 центнер, тэрээнһээ дээшэ ургаса үгэхэ аргатай гэжэ ойлгогдоо һэн.

Шэпэ сортын шэнийсэ тарижа туршаха, эгээн һайн ургаса үгэдэг сортнуудыень шэлэхэ ажалаа саашадаашье үргэлжэлүүлхэбди. Мүнөө жэл «Ладе» сортын шэнийсэ тарижа туршахамнай. Тэрэ «Комета» шэнги аад, үшөө ехэ ургаса үгэхэ аргатай гэжэ мэдэгдээ. Мүн лэ «Бурятская-79» сортын үрэһэ туршахаар байгаа, теэд тэрэнэй үрэһэн олдоногүй.

1975 онһоо обёосой «Золотой дождь» сортын үрэһэ «Байгал» учхозһоо асаржа таряа һэмди. Тэрэ ямаршье газарта һайн ургаса үгэдэг байба. Манай полинууд дээрэ угаа тааража ургана. Энээнһээ урид юрын (рядовой) обёос таридаг байгаа һэмди. Мүнөө «Золотой дождь» обёосой сорт бүхы обёосоймнай тарилгын 90 процентые эзэлнэ.

Тус сортын обёос шэнийсэдэ орходоо үлүү ургаса үгэнэ. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ табан жилдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 13 — 14 центнер шэнийсэ, 16—17 центнер обёос жилдээ хуряаһан байнабди. Обёосой энэ сортын һайн ургаса үгэдэгые хараадаа абажа, тэрэнэй тарилгые үргэдхөөбди. Хэрбээ юһэдэхи табан жилдэ шэнийсэ тарилгын 65 процентые, обёос 30 процентые эзэлдэг байһан һаа, харин арбадахи табан жилдэ — шэнийсыень 35 процент, обёосыень 55 процент газартаа таридаг болоһон байнабди.

—Александра Мелентьевна бултантай адли эрхэ байдалда худэлжэ байгаашье һаа, онсо шалгардаг хүн,—гэжэ фермые даагша нүхэр Перевалов омогорхон зугаална.—Тэрэ даажа абаһан хэрэгтээ үнэн сэдьхэлһээ хандадаг. Нэгэл эхилһэн юумээ нюдэ бүглэхын тэдысэ хэзэд орхидоггүй, эсэстэнь хүргэжэл шададаг заншалтай эхэнэр...

Саашань Георгий Иннокентьевич түрүү һаалишанайнгаа ажалай намтарые, дүй дүршэлые хөөрэжэ, бидэнине һонирхуулжа. Тиихэдээ, илдам зоолэхэнеер, гол удхыень ойлгуулха хэбэртэй шэнги, тон намдуу удаахаараа үгэ залгаа бэлэй. «Магтахаашье бодомжолногүйб, юрэдөөл, байһан соонь хэлэнэб»,—гээд тэрэ тобшолбо.

—Илангаяа үнеэдээ саг соонь үрэжүүлхэ, зүбөөр шэргээхэ, нариилаар эдеэлүүлхэ гэхэ мэтэ асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулдаг юм,—гэбэ. —Малайнгаа байра болон үнеэдые сэбэрлэхэ гурримые нарин нягтаар сахихые оролдодог, сахидагшье. Үнеэдээ һаахынгаа урда тээ хүхэ дэлэнгыень залхуурангүй бүлөэн үһаар угаажа, һайса эльбэдэг, нидхэрдэг, тиигэнэнэйнгээ һүүлээр шабхаруушье һү үлөөдэггүй гуримтай.

—Иигэжэл оролдоогүй һаа, һүн ехээр һаагдахагүй, —гэжэ Александра Мелентьевна тоб байса лаблана. —Хэрбээ хүхэ, дэлэнгыень угаагаад, нобшоржо һаатаа һаа, баһал муу. Үнеэгээ һаажа байхадаа, һүнэйнь гарахаяа болихолоор дэлэнгыень дахин эльбэжэ, нидхэрхэ гэшэшье шухала дээрэ тоологшоб. Тиигэжэ дабтахада, үнеэдэй дэлэндэ үлэһэн эгээн тоһолиг, шанар һайнтай һүн гаража захалдаг. Энэл ушарта үнеэн бүриһее ехэ һүн һааг-дадаг. Үшөө даажа байһан бүлэгтее хүртэнэн тэжээлээ толгой бүхэнэй һү шэмэ харалсажа, залхуурангүй зохидоор хубаажа үгэхэ хэрэгтэй. Гансашье эдэ мэтэ бэшэ юм аабза. Хэхэ юумэн бии даа...

...Үнгэрһэн намарай һүүлшын удэрнүүдэй нэгэн һэн. Эртын саһан ороод, һаалишад, малшадай һанаа зобоожо байба. Энэл үеэр нүхэр Багидаеватай уулзажа, үни удаан хөөрэлдее һэмди. Хүндэтэй ба харюусалгатай уялгатай байһан тухайгаа зугаалаа бэлэй. Тэрэнэ дүүргэжэ, сохом амжалта туйлаха байһандань найдамаар һэн. Манай найдал үндэһэтэй байгаа. Александра Мелентьевна абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэзд, мүнөө үедэ алдарта партиингаа эзлжэтэ съездэд ажалай шэнэ бэлэгүүдые бэлдэжэ байнхай. КПСС-эй ЦК-гай Гол шэглэлнүүдтэй танилсажа, улам урматай, баяртай ажаллана..

...Хэрээтэ тосхон нойрһоо үшөө һэреэдүй, тоотойхон айлнуудай үрхеер хара утаан бадхана, энэзнтэй хамта ганса огторгойн мүшэд лэ онигошолдожо үзэгдэнэ. Эртэ үглеенэй худее тосхоной энэ байдал Ара-Хэрээтын эрхим һаалишан Александра Багидаевада эли ааб даа. Тэрэ хэды жабартай хүйтэн байбашье һаань, фермэ тээшэ гэшхэлжэ ябана. Алхасань бата, сэдьхэлынь хананги.

Ив. ОЧОРОН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. М. Багидаева.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ХОНИН АЖАЛ ИНДУСТРИАЛЬНА АРГААР ХҮГЖӨӨХЭ

ИВАНОВО. Бүд нэхэлгын хизаарта хонин ажалые индустриальна аргаар эрхилдэг болонхой. Заволжско районой «Корниловский» совхоздо 7 мянга гаран хонидой байха комплексно-оньһожоруулагдамал фермын түрүүшын ээлжээн ашаглалгада оруулагдаба. Хонидой байрануудһаа гадна, санитарно-аргаламжын болон лабораторно пунктнууд, гранул тэжээлэй цех баригдаа юм.

Хонидой байрануудые барихадаа, пресстэ дарагдаһан модоор хэгдэһэн хүнгэн бахананууде, шиферлэ панельнүүдые хэрэглэнэ байна. Түмэр-бетоноор бүтээгдэһэн баригдануудта орходоо, нимэ баригдануд хэдэ дахин хямда боложо үгэдэг, тэдэнэй баригдада һураггүй бага саг хэрэглэгдэдэг. Тус фермые миид 20 оператор ба электрослессарь хангадаг байна.

Б у с а дшье районуудта хони үсхэбэрилгын нимэрхүү ажахынууд мүн лэ байгуулагдана . Комплекснуудтай зэргэлээд һайжаруулагдаһан бэлишээри байгуулагдадаг холимог тэжээл бэлэдхэхэ автомадаар хангагдаһан технологическа линиинүүдтэй цехүүд баригдадаг юм. Арбан нэгэлэхи табан жилдэ область дотор хонин һүрэгэй тоо 40 мянганда хүргэхэ, харин хониной мяха ба нооһо абалые гурбанай нэгэ хубяар дээшэлүүлхые хараална.

ГАБШАГАИГААР АЖАЛЛАНА

АШХАБАД. Каракумай ханаабай оршон тойронхи совхозууд Туркмени соогоо эгээл түрүүлэн хлопогой болон хабарай бусад ургамалнуудай таригдаха полинууде бэлэн болгобо.

Совхозуудта ургаса хуряалгын хүдэлмэри намар орой болотор үргэлжэлһэн дээрэ һээнь намарай паар хахалалга унжагайржа болохо байгаа бшуу. Зүгеер эндэхи механизаторнууд ипатовайхидай аргые хэрэглэжэ, ургасын хуряагдаһан участогуудые дары үтэгжүүлжэ, хахалжа эхилээ һэн.

Энэ хүдэлмэри мүнөөшье үргэлжэлһөөр. «Ленинский елы», «Теджен», «Каракумский канал» совхозуудта хужарлиг хүрьһэтэй полинууде уһална.

Республикын бусадшье ажахынууд ипатовайхидай арга дүршэлые үргэнөөр хэрэглэнэ. Механизаторнууд богони болзорто намарай паар хахалжа дүүргэзд, үтэгжүүлгэ поли дээрэ тараажа хахална, газараа эсхэмжэлэн түсэблэнэ. (ТАСС).

ЛЕНИНГРАД. «Электрокерамика» гэжэ научно-үйлэдбэриин нэгэдэлдэ ехэ вольтно оньһон түхеэрэлгэ үйлэдбэрилэн гаргалга арбадахи табан жилдэ нэгэ хахад дахинаар дээшэлүүлгдэ, продукциин хахадбаа ехэнхинь Шанарай тэмдэтэйгээр гарадаг юм.

ТАСС-ай фотохроника.

АЖАЛШАДАЙ ДУРАДХАЛНУУДЫЕ АШХАРХА

МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКЭ ҺУРАЛСАЛ

Партийн XXVI съездэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэлгэ манай орон, республика доторнай үргэн дэлисэтэйгээр ябажа байна. Коммунис байгуулалтын шэнэ аласуудые зааһан энэ шухала документые ойлгуулха ба зүбшэлгын талаар

ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Манай сомоной Советдэй газар дээрэ бандаг Тулдуунай совхозой хүдэлмэришэд түрэл партиингаа эзлжээтэ съездые ажалай бэлэгүүдээр уттахын түлөө дэлгэрлэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Түүхэдэ орон ошоһон арбадахи табан жэлэй түсэотэ даабаринуудые амжалтатайгаар өөлүүлнэн һаалишад, хонишод олон. Тэдэнэй тоодо Буряадай АССР-эй Верховно Советэй депутат, арбадахи табан жэлэйнгээ түсэотэ уялганууде болзорноонь урид дүүргэнэн Галина Арсентьевна Хашитова оролсоно. Тэрэ совхозой 6-дахи МТФ-дэ хүдэлхэ зуураа ажалай үлыгэр жэшээ харуулна. Нүхэр Хашитова тараан жэл соо үнеэн бүриһөө 2283 килограмм һу нааха байбал, 2651 килограмм һаажа алдаршаа. Суута наалишан Намсалма Аригуновна Дамдинова мүн лэ арбадахи табан жэлэйнгээ түсэбые урагшайгаар дүүргэнэн байна. Тэрэ 2065 центнерэй орондо 2305 центнер һу һаагаа. Совхозой наалишад 1981 оной түрүүшын хоёр һарын түсэбые КПСС-эй XXVI съездын нээгдэхэ үдэр болотор дүүргэхэ зорилготой. Мүн эндэхи хонишод хурьгэ абалгын харюусалгатай үнэнэ аашаг хаһада ороод, хамсы шаман гүдэлжэ байна. Бато-Мунко Бадданович Ивановой даалгаг отарын хонишод муу бэшээр хүдэлнэ. Үнгэрэгшэ жилдэ зуун эхэ хонинһоо үүн хурьга абажа, ажахы которого түрүүлээ һэн. Бато-Мунко Бадмаевич Шойжоловой отарынхид баһал бэрхээр ажаллана. Совхозой һаалишад, хонишод партиингаа XXVI съездын нээгдэхэ үдэр болотор 1981 оной түрүүшын кварталай түсэбые дүүргэхын түлөө оролдоно. Сомоной Советэй гүйсэдком, тэрэнэй саг үргэлжын комиссинууд, арадай депутадуудай постнууд болон бүлэгүүд үйлэдбэриин асуудалнуудта горитой анхарал хандуулна.

Бэшүүрэй Кировскэ сельскэ Советэй, Хурамхаанай Уланхаанай сомоной Советэй, мүн манай районой Хэндын сомоной Советэй ажалшадай абаһан социалис уялгануудтай бидэ танилсажа, эдэ эдэбхи үүсхэлыень халуунаар дэмжээд, дээшэлүүлэһэн социалис уялганууде абаа һэмди. Малай үбэлжэлгын харюусалгатай үе ерэнхэй. Үшар иимэһээ никтынгээ малые тоһир таргааар, гарза хоролтогүйгөөр ондо оруулха гээшэ шухала асуудалнуудай нэгэн болоно. Тулдуунай совхозойхид малай үбэлжэлгэдэ үбһэ хуяалгаһаа эхилжэ бэлдэ һэн гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй гээд һанагдана. Юундэб гэхэдэ, урагшатай һайн үбэлжэлгын үндэһэн үбһэ тэжээлһээ эхитэйнь ойлгосотой ааб даа. Үбһэ хуяалгада тус совхоз муу бэшэ бэлэдхэлтэйгээр ороо юм. Тулдуунай сомоной Советэй депутадуудайшье хубита бии. Харюусалгатай энэ хэрэгтэ ехэ багагүй арга шадалаараа хабаадалсахынь тула Советэй хүдөө ажахын таһаар саг үргэлжын комиссинууд үбһэ хуяалгада, тэжээл бэлдэлгэдэ зорюулагдаһан асуудалые саг соонь хаража үзөөд, тодорхой хэмжээ ябуулганууде харааласа бэлэн. Комиссиин түрүүлэгшэ В. Д. Дамбиевай, гэшүүдэйнь Т. Ш. Берсановагай, Н. Н. Горнаковагай үүргэ ехэ байха. Совхозой малда 38287 центнер үбһэн, 14178 центнер зеленко хуряагдаа, 45 мянган центнер ороонон, 21 мянган центнер һолоомо аотаа, 4210 тонно силос дарагдаа, 883 тонно сенаж, 215 тонно ногооной витаминтай гурил бэлдэгдээ. Тэжээл бэлдэлгын үедэ депутадуудай бүлэгүүд ехэ хүдэлмэри ябуулаа гээд тэмдэглэе. И. И. Хантахаевай хүтэлбэрилдэг депутадуудай бүлэг илангаяа һаинаар хүдэлөө һэн. Бүлэгэйнгөө хүдэлмэриин түсэбые тэрэ тодорхоигоор табижа, шухала шухала асуудалнуудые хараалан, таһиһан зорилгоёо бэелүүлхын түлөө оролдодог байгаа. Сомсоведэй депутат, 1-дэхи отделениие эрхилэгшэ байха зуураа, Иннокентий Иванович Хантахаев депутадуудай бүлэгэй хүдэлмэриие эмхидхэдэг юм. Хоёрдохи отделениин депутадуудай бүлэгые мүн лэ сомоной Советэй депутат, тус отделениие эрхилэгшэ Валерий Павлович Чернигов хүтэлбэрилнэ. Һүнэй фермэнүүд дээрэ гурбан депутадуудһаа бүридэнэн 1-дэхи пост эмхидхэгдэнхэй, тэрэниие Александра Дмитриевна Фёдорова ударидадаг. Тиихэдэ совхозой управленииин дэргэдэхи депутадуудан 2-дохи пост Бато Чимитдоржиевич Балдановта даалгагданхай.

Тулдуунай совхоз эбэртэ бодо малай 21 гүүртэгэй, 20 отаратаи юм. Тэндэхи депутадуудай бүлэгүүд үбэлжэлгын харюусалгатай хаһада анхаралаа һуларуулнагүй, ушарпан дутуу дундануудые усадхаха талаар саг дары хэмжээнүүдые абадаг байна. Мүнөө үбэлжэлгын түлөг дундаа ябажа байхадань, оҺхы депутадууд хүдэлжэ байһан коллективүүд соогоо ехэ хүдэлмэри ябуулна гээшэ. Малай үбэлжэлгэ эмхитэнгээр үнгэргэгдэхөөр хүлеэгдэнэ. Эбэртэ бодо малайшье, хонидойшье байранууд хүсэд дулаалагданхай. Үбһэ тэжээл хүрэхөөр тухайлагдана. Байһан үбһэ тэжээлые зүбөөр гаргашалгада депутадуудай бүлэгүүд ехээр анхаралаа хандуулна. Коммунистнууд, сомоной болон районно Советүүдэй депутадууд ходоод жэшээ харуулна.

Ниитын малай үбэлжэлгын харюусалгатай үедэ манай сомоной Советэй соёл культурын талаар саг үргэлжын комисси (түрүүлэгшэнь Р. Г. Аюрова), хахад жэлэй түсэб табижа, ородосотойгоор ажаллажа эхилэнхэй. Социалис хуулияр, ниитын гуримаар саг үргэлжын комиссине Игорь Алексеевич Богданов хүтэлбэрилжэ, совхозой дирекциде, сомоной Советэй гүйсэдкомдо ехэ туһаламжа үзүүлдэг. Саг үргэлжын комиссинуудай хүтэлбэрилгэшэд өөһэдынгөө эдэбхеэр шухала асуудалнуудые Советэй гүйсэдкомой заседани ба сессидэ бэлдэжэ, нэмэлтэ хэмжээ ябуулганууде харааладаг.

Барилгын талаар абажа хараал, 80 үхибүүнэй интернат баригдаа, хоёр айлай байха гурбан гэр, нэгэ айлай ажаһууха хоёр гэр бодхоогдоо. Хонидой нэгэ хашаа урилагдан заһагдаа. Тулдуунда 400 үнеэдэй комплексын барилга эхилээ.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» туша КПССэй ЦК-гай проекттэй совхозойнгоо хүдэлмэришэдые танилсуулха талаар саг үргэлжын комиссинууд ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна.

Холын гүүртэ болон отарануудай малшадые хангалга комплексно түсэбэй ёһоор бэелүүлэгдэнэ. Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын албанай, худалдаа наймаанай, медицинын хүдэлмэрилэгшэд хамтаржа, совхозой түб бүсаһаа холуур хүдэлэгшэдые хангана.

Манай сомоной Советэй ажалшад түрэл партиингаа эзлжээтэ XXVI съездые ехэ бэлэгтэйгээр үгтахын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ.

Ц.-Д. БАЛДАНОВ,
арадай депутадуудан Тулдуунай сомоной Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Яруруна.

Советүүдэй хүдэлмэри

АСУУДАЛДА ХАРЮУ

ЭРДЭМТЭДЭЙ БИБЛИОТЕКЭДЭ

«СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэдэй хэрэглэдэг библиотекын гол түлэб ямар жаса баялигтай байһаниинь намайе үнинэй һонирхуулдаг юм. Энээн тухай газетэдээ хөөрэжэ үгыт», — гэжэ манай газетын уншагша Б. Жамбалов гуйһан байна.

Тус асуудалда харюу болгон Буряадай филиалай научна библиотекые даагша, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л. Б. Молоновагай статья толилбобди.

Буряадай филиалай библиотекэ республика дотороо хуушанай библиотекэнүүдэй нэгэн болоно. Тэрэнэй жаса 1922 ондо, Буряад-Монголой эрдэмтэдэй комитедэй тогтохотой адли бүрилдэжэ эхилһэн юм. Элдэб хүнүүдэй суглуулһан, өхэнхидээ түүхэ, этнографи, аман зохеол литературада хабаатай хизаар ороноо шэнжэлгын номууд анха эхилээд суглараһан юм.

Буряад орондо Эрдэмтэдэй комитедтэй нэгэн доро Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Научна бүлгэм хүдэлөө. Ажал ябуулгань хизаар ороноо шэнжэлгын шэглэлтэй байгаа. Тус бүлгэмэй библиотекэ хадаа СССР-эй Науканнуудай академиин, мүн РСФСР-эй хизаар ороноо шэнжэлгын зарим эмхинүүдэй хэблэлэн номуудые 1924 — 1925 онуудһаа абажа эхилээ. 1928 ондо Науканнуудай академиин библиотекын, Түрэнэй номой жасын, Түрэнэй материальна культурын академиин, Ородой географическа бүлгэмэй болон бусад эмхи зургаануудай һэлгэлгын жасын номуудые нэмээн абаа.

1930 ондо Научна бүлгэмэй болиходонь, библиотекые оруулалсаад, тэрэнэй бүхы жасань шэнээр байгуулагдаһан соёлой институдта дамжуулагдан үгтөө. Хожомшог тээ БМАССР-эй Госпланай экономическа шэнжэлгын институдай номуудые библиотекэ абаба, Түрэнэй Салтыков-Щедринэй нэрэмжэтэ публична библиотекын үгэһэн номуудай үндэһөөр харин литературын жасатай болобо.

1959 ондо СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин БКНИИ байгуулагдахадань, естественно-научна номуудаар библиотекө нилээд баяжаа; ниитын эрдэмэй номууд суглуулагдажа эхилһэн, мүн комплексно институдай шэнжэлхы хүдэлмэриин түсэблэн хараалһанай ёһоор, естественно-научна тематикаар хүсэд хүрэхэ литература суглараһан байна.

Мүнөө үедэ библиотекын жасада 202634 ном тоологдоно. Ород хэлэн дээрэ гараһан литератураһаа гадна, Европын арадуудай, мүн монгол, буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн номууд тэндэ бии. Харин хэлэн дээрэ гараһан 29788 номтой. Гадна захилаар 400 тухай журнал болон мэдээсэхэ органуудай хэблэлнүүд, тэрэ тоодо харин 39 журнал жэл бүри тэндэ абтадаг.

Библиотекэдэ марксизм-ленинизмын классигууд: К. Маркс, Ф. Энгельс, В. И. Ленин болон Коммунис парти, совет түрэнэй бусад ажал ябуулагшадай зохёолнууд табигданхай. Партиин түүхэ шудалагшад эндэ РСДРП(б), РКП(б)-гэй съезднүүдэй, партиин XV съездһээ эхилээд, XXV-дахи хүрэтэр съезднүүдэй стенографическа тоосоонууд бии юм. Жасын, мүн энэ бүлэгтэ «Коммунизмда зүүнэй тала баримталдаг үхибүүн ёһоной үбшэн» гэжэ В. И. Ленинэй буряад хэлэн дээрэ (латын алфавидаар. Дээдэ-Удэ. 1933 он) гараһан ном олохон уншагшадые һонирхуулдаг. Мүн «Правда» (1912 он. 80-дахи номерноо 105 номер хүрэтэр), «Ажалшан тарьяшадай һанамжа» (Петроград. 1918 он), «Шэнэ ажабайдал» (Петроград. 1917 он) болон бусад газетэнүүд бии.

Библиотекын жасын эгээл һонин бүлэгүүдэйнь нэгэн гэхэдэ, хэлэ бэшэг шэнжэлдэг эрдэмэй таһаг болоно. СССР-эй, социалис хани нэгэдэлтэ ороноуудай, Баруун Европын, Азиин ороноуудай арадуудай — иимэ олон янзын словарьнууд тэндэ бии. Тус таһагта тон шухаг: Науканнуудай академиин хэблэлээр гараһан Бетлингын «Санскрит-немец словарь», Я. Шмидтын «Түбэд-ород словарь» (1843 он), Сарат Чандра Дасын «Түбэд-англи словарь» (1915 он), Захаровай «Манжур-ородой гүйсэд словарь» (1875 он) болон бусад номууд бии.

Мүн эндэ француз, итали, немец болон ород — иимэ дүрбэн хэлэнэй — 1771 ондо Москвагай университедтэ хэблэгдэһэн хуряанги лексикон, 1834 ондо гараһан «Областной великорусска словариин бүридэл», баһа буряад, монгол хэлэнүүдэй хүтэлтын түүхэ шудалагшадай хэрэглэхэ Голстунскийн «Монгол-ород-француз словарь» (1893—1896 онуд), Подгорбунскийн, Бимбаевай, Бурдоковой словарьнууд, «Монгол-буряад хэлэнэй ораншуулагша» гэжэ ном (1891 он), СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Ниитын эрдэмэй институдай хэблэн гарганан буряад-ород, ород-буряад словарьнууд бии.

Тэрэшэлэн хэлэ шудалагшадта туһаламжа үзүүлхэ О. Ковалевскийн «Монголой хрестомати», Доржи Банзаровай ханинар — А. Бобровников, А. Попов гэгшэдэй зохёоһон монгол, хальмаг хэлэнэй учебнигүүд һонирхолтой.

Сибириин түүхэдэ хабаатай, мүн Сибириин арадуудай, нэн түрүүн Буряадтахи буддын оолон бөө шажанай этнографиин хүгжэлтые шудалха номууд библиотекын жасые нэмэрилүүлнэ. Мүн энэ таһагта 1701 ондо С. Ремезовэй зохеоһон «Сибириин чертёжно карта», 1774 ондо академик Фишерэй хэблэжэ гарганан «Сибириин түүхэ», Д. Банзаровай 1891 ондо хэблэгдэнэн «Монголшуудай харын шажан гэхэ гү, али бөө мүргэл» гэһэн ном болон бусад статьянууд, М. Н. Хангаловай «Балаганска суглуулбари» (1903 он), «Түүздэй нангин шүтөөнэй дэргэдэ— буддын мүргэлшэн» гэжэ Г. Цыоиковэй номууд (1919 он) анхарал татадаг.

Сибирь тухай материалнууд эндэ олон. «Сибириин суглуулбари», «Сибириие шудалалга», «Сибириин урданай үнэн бодото зүйлнүүд», мүн эдэндэ хабсаргагданан «Зүүнэй хизаарай шэнжэлэл» нилээд һонирхолтой.

1905—1906 онуудта хэблэгдэһэн «Дээдэ-Удын хуудаһан», 1906 оной «Сиоириин үгэ» (Дээдэ-Удэ), «Зүүн Заха хизаарай ажабайдал» (1896 он. Шэтэ.) гэжэ газетэнүүдэй зарим номернууд хадагалаатай.

Аяншалгын таһаг яһала баян. Тэндэ «Академик Палласай аяншалга» (1773 он) гэжэ гаршаглаһан олон ооти, «Хальмаг Аюк-хаанда хитадай элшэн сайдай аяншалан ошолго, ородой газар нютаг болон ёһо заншал туухай тэмдэглэлтэйтээр» (1782 он), С. Крашенинниковэй «Камчаткын газар нютагуудые бэшэжэ харуулһаниинь» (1755 он) бии.

Тэрэшэлэн ородой суута аяншалагшад. Түбэй Азиие шэнжэлһэн эрдэмтэд — Обручев, Пржевальский, Потанин, Козлов, Грумм-Гржимайло, Позднеев, ородой түрүүшын эхэнэр аяншалагша А. В. Потанинагай хүдэлмэринүүдые уншагшад хэрэглэдэг.

1882 оной — Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефроной «Энциклопедическэ словарь», Гранат аха дүүнэрэй «Энциклопедическэ словарь», «Сибириин советскэ энциклопеди», «Россин уран зураг» (1884 он), «Аэи түбидэхи Росси» (1914 он) номуудыешье хүнүүд абажа уншадаг.

Хадагаламжада урид Россин, дараань СССР-эй Науканнуудай академиин мэдээсэл оолон элидхэлнүүд, 1834, 1835, 1837, 1838 онуудта хэблэгдэжэ гараһан Казаниин университедэй тэмдэглэлнүүд (түрүүшынь ном дотор тус «Тэмдэтлэлнүүдэй» зорилгонууд тухай Н. Лобачевскийн статьятай) абтанхай юм.

«Буряадай ажабайдал» (1924—1930), «Бурятиеведение» (1924—1930), «Бурятоведческий сборник» (1924 — 1930), «Современник» журналай (1836 он) зарим хэпэгүүд бии.

Буряадай литература гү, али уран зохеолшодые шэнжэлхэ гэбэл, Х. Намсараевай, Б. Абидуев, Ц. Номтоев, Ж. Батоцырен, С. Туяа болон бусадаи анха түрүүн хэблэгдэн гараһан номууд байха.

Библиотекын жаса 1958 онһоо эхилэн, саг үргэлжэ баяжажа байдаг юм. Тэхэтэй хамта тэндэ юрын уншагша гү, али уншагша-мэргэжэлтэ дэлхэйн классигуудай зохёолнуудые абажа, уншажа болоно. Тэрэ тоодо французэ хэлэн дээрэ Вольтерэй зохёолнуудай суглуулбари, Франциин Агуусхэ революциин үеын зохёолнууд тэндэ баиха. Словарна болон справочна номуудай дунда Лярусай энциклопедическэ словарь, Мейер болон Брокгаузай немецкэ словарьнууд, харин хэлэ бэшэгэй талаагта япон, түбэд, монгол, санскрит хэлэнүүдэй учебнигүүд таоляатай.

Библиотекэдэ мүнөө зүүн зүгэй ороноуудые шэнжэлһэн, манай ороной гү, али хилын саана хэблэгдэһэн гол журналнууд 1959 онһоо эхилээд, мүн естественнэ эрдэм наукын журналнууд суглуулагдаһан баина.

Библиотекын баялиг нимэрхүү гээшэ. Тэрэнине үзэл сурталай гү, али эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулжа байхадаа, гол түлэб эрдэмтэд шудалдаг, мүн биолиотекэ хоорондын абонемент үргэнөөр хэрэглэдэг, библиографическа бэдэрэлгэнүүдые хэдэг, мэдээсэлнүүдые эмхидхэдэг, мэдээсэлэй талаар уншагшадай эрилтэнүүдые өөридхэн шэнжэлдэг байха юм.

УРАН ЗУРААШЫН ШЭНЭ БҮТЭЭЛ

Партийна ба түрэнэй элитэ ажал ябуулагша, дүлэтэ революционер Александра Коллонтайда Латвиин залуу уран зурааша М. Табака шэнэ бүтээлээ зорюулба. Ленинскэ һүргуулиин дипломат Александра Михайловнагай Швециин корольтой уулзахаяа ордондо ерэнэн үеые тэрэ зураглан харуулаа.

—Бүри бага балшар наһанһаа энэ гайхамшагта эхэнэрээр омогорходог һэм,— гэжэ М. Табака хөөрэнэ. —Манай бүлын һайн нүхэр Эми Лоренсон секретариинь байһан тула энэ гайхамшагта эхэнэрэй ажабайдал туухай олон юумэ хөөрэдэг һэн. Коллонтай хадаа онсо бүрин эрхэтэ элшэн сайдай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн дипломатиин түүхэдэхи түрүүшын эхэнэр болоно.

—Миниий үеын хүнүүд туухай, Латвиин эхэнэрнүүд туухай харуулһан уран зураг гуудаа үргэлжэлүүлхэ наһаатайб, — гэжэ тэрэ хэлэнэ. —Түрэнэй «Дайле» гэжэ хатарай ансамблиин артист Регина Разумагай портрет зуранхайб. Ригын ТТТ гэжэ суута команда туухай «Баскетбол наадагшад» гэһэн зураг бүтээһэн байнаб.

ИСКУССТВЫН ҺУРГУУЛИ УРИНА

Худөөгэй энэ искусствын һургуулида долооһоо арба хүрэтэр наһанай хугжэмдэ, хатар танцада, зураг дуратай бүхы үхибүүдые ямаршье шалгалтагүйгөөр абадаг байна. Багшанар «искусство үхибүүн бүхэндэ хэрэгтэй» гэһэн ёһо баримталдаг.

«Ленинизм» гэжэ Узбекистанай колхоздо «искусствын энэ һургуулиар» омогорходог юм. Ажахын социально-экономическа хугжэлтын түсэбүүд дотор тус һургуулиин бүхы эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хараада абаһан тусхай бүлэг бии. Сценэ, зурагуудай галерей, биолиотекэ — ордоной бүхы албанууд үхибүүдэй мэдэлдэ юм.

— Худөөгэй үхибүүдые искусствада олоорнь хабаадуулха туршалгада хабаадаха гээшэ тон һонирхолтой байна, — гэжэ пуралсалай талые даагша Т. Канаки хэлэнэ. — Бүхы үхибүүд бэлиг талаантай байдаг гэжэ манай дүй дүршэл үшөө дахин батадхана. Колхозой энэ һургуулиие дүүргэһэн тухай үнэмшэлгэ ямаршье тусхай дунда һургуулида орохо арга боломжо олгодог байна. (ТАСС).

США-гай ажалшадта үнгэрһэн жэл хүнгэн бэшэ байгаа. Шэнэ жэлдэшье һуудал байдалаа һайжаруулха найдал тэдээндэ огто үгы хаш. Олон миллион хүнэй ажалгүйдэлгэ ороной шиндхэгдээгүй дотоодын гол асуудалнуудайнь нэгэн байнаар зандаа. 8 миллион ажал хүдэлмэригүйшүүлэй диилэнхинь залуушуул юм. Дээдэ ба тусхай дунда һургуули дүүргэһэн хүбүүд, оасагад ажалда орохо һанаатай биржэ тээшэ ошодог гээшэ. Эндэнь ходол хүн зон дүүрэн обооржо байдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Балтиморой ажалай биржэдэ. Энэ хотын 395 мянган хүн зоной арбанайнь нэгэ хубн ажалгүй юм.

ТАСС-ай фотохроника.

ПОЛЬШОДОХИ БАЙДАЛ

ВАРШАВА. Польшын Хүдэлмэришэдэй нэгэдэмэл партиин, Тарьяшадай нэгэдэмэл ба Демократическа партинууд ороной бүхы патриотическа хүсэнүүдтэй хамта ПНР-эй ниитын-политическэ байдалые гуримшуулан заһаруулхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулна, —гэжэ Сеймэй маршал, Тарьяшадай нэгэдэмэл партиин (ОКП) Главна комитедэй түрүүлэгшэ С. Гуцва мэдүүлээ.

Тэхэ зуура, орон доторхи байдал орео зандаа байнаар. Социально-экономическа зуришэлдөөн гансахан экономикыи талаар дутуу дундаһаа уг унгитай бэшэ, харин дотоодыи политическэ байдалые бэрхэтэй болгохо гэжэ эрмэлэдэг эгэгэдүүдэй харюусалгагүй ябуулганууде байна.

«Солидарностиин (шэнэ профсоюзай) зарим удамаршад хүдэлмэрилэгүй субботонууд тухай асуудалые шалгагаан болгон хэрэглэжэ, дотоодыи политическэ байдал дэбэргэнэ, «һануулгыи забастовконуудые» үүдхэнэ, засагай зургаануудта хашалта хэхэ, эндэхи байгуулалтыи үндэһэ һуурие һандаахаха зорилготой бусад ябуулганууде эмхидхэнэ. Тэдэнэр таарамжатай шиндхэбэринүүдые бэдэрхэгүй, харин засагай зургаануудтай хёмороо үүдхэхэ гэжэ оролдоно, «материальна хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэдэ өөһэдөө хабаадахын, Польшын хуби заяанай түлөө харюусалга даахын орондо, засагай зургаануудта эрилтэнүүдые табибал, хинаха уялганууде дүүргэбэл дээрэ» гэһэн бодомжо баримтална.

Социализмда харша «олониитыи өөрыгөө хамгаалха комитет» гэдэг эмхиин нүлөөн доро «Солидарностиин» хэдэн удамаршад оронхой байна. Үзэл бодолыень бэелүүлэгшэ болгон шэнэ профсоюзые социализмда харша тэрэ эмхиин хэрэглэдэг бангаа сагта оршон байдалай һанжархые хүлеэхэ бэрхэтэй гэжэ С. Гуцва тэмдэглэбэ.

«Худөөгэй солидарность» гэдэгые тогтоохо ба буридхэлдэ абаха номнолой кампани тус комитет һүүлэй үедэ ябуулна гэжэ С. Гуцва тусхаилан тэмдэглэнэ. Иимэ яоуулга үүсхэгшэдэй һанаашалгань эли: Польшын таряшадай хүдэлөөнэй нэгэдэлые бутаргаха, ОКП-тэй хамта ПОРП-ыи баримталан бэелүүлдэг хүдөө ажахын политикые хүндэгүй болгохо һэдэлгэ гаргана.

Хамта ябуулга хэдэг партинуудай мүнөөнэй гол зорилго юуб гэхэдэ, социалис демократиин хүгжэлтэ хангахаар, социалис шэнэдэлгын хэрэгтэ тодорхой шэнжэ шэглэл нэбтэрүүлхээр онол арганууде хангаха шухала гэжэ С. Гуцва мэдүүлээ.

ХҮЛҺЭНШЭДЫЕ ХЭРЭГЛЭХЭЕЭ БОЛИХО

НЬЮ-ЙОРК. Бээ дааниг шэнэ гүрэнүүдтэ, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдтэ эсэргүү тэмсэлдэ хабаадаха уласхоорондын империализмыи ударна отряд гэжэ зүбөөр тоологдодог хүлһэншэдэй-түлөөһэтэ алууршадай шуһата мүр сараанууд олохон түбинүүдтэ үлэнхэй. Хүлһэншэдые элсүүлхэ, хэрэглэхэ, мүнгөөр хангаха ба һургаха ябадалые хуули бусада тоолохоор уласхоорондын конвенци хараалха тусхай комитет ООН-ой штаб-байрада өөрынгөө түрүүшын сессидэ суглараба. Иимэ комитет Африкын, Азиин ба Латиин Америкын олон ороноудан эрилтын ёһоор, ООН-ой Генеральна Ассамблейн һүүлэй сессиин шиндхэбэреэр тогтоогдоһон байна.

Нигериһээ ООН-ой дэргэдэ байдаг саг үргэлжын түлөөлэгшэ Б. Акпород Кларк ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, Африкада хорото муухай ябуулга нэгэнтэ бэшэ хэһэн хүлһэншэдэй бүлэгүүдые энэ комитет эсэслэн усадхаха ёһотой гэжэ тэмдэглэбэ. Тэдэнэй туһаламжаар түбиин оронуудтахи байдалые түгшүүрилтэй болгохо национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дараха гэһэн һэдэлгэнүүд нэгэнтэ бэшэ гаргагдаһан байгаа. Элдэб ороноуудаһаа элсүүлэгдэжэ асарагдаһан 1500-һаа үсөөн бэшэ хүлһэншэд мүнөө Намибиин газар дайда дээрэ «албаяа» хэжэ үргэлжэлһөөр гээд һануулхада ойлгосотой болохо бэзэ гэбэ.

ЗАНАЛТАНУУДТА ХАРЮУ БОЛГОН

ГАВАНА. Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, республикыи Түрэнэй Советэй ба Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Фидель Кастро Гавана провинциин милициин территориальна сэрэгэй подразделениинүүдэй шахаа тангариг үгэлгын ёһолой үедэ үгэ хэлэхэдээ, американ империализмыи зүгөөр Кубада эсэргүү заналтануудай таһалгаряагүй хэгдэдэгые буруушааба. Кубые экономическа ба политическэ талаарнь гансаардуулан хашаха, мүн зэбсэгтэ түримхэй добтолго хэхэ һэдэлгын гаргагдадаг тухай хэлэгдэнэ гээ.

Бүхы республика дотор милициин сэрэгүүдэй тогтоогдоһон ушар тиимэ заналтануудта кубынхидай харюу, ороной оборонно хүсэ шадалые бэхижүүлхэ зорилготой ябуулга болоно гэжэ Ф. Кастро мэдүүлнэ.

НАТО-гай ТҮСЭБҮҮДЫЕ БУРУУШААНА

БОНН. Социал-демократическа партиин Амбергдэхи организаци ракетно-ядерна дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ шэнэ зэбсэгүүдые ФРГ-дэ, Баруун Европын бусад ороноудта тараан тодхохо тухай НАТО-гай шиндхэбэри болюулха эрилтэтэй гээр социал-демократическа партиин правленидэ, Бундестагтахи тэрэнэй фракцида хандаба. Буу зэбсэгүүдые хуряаха, дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна ракетэнүүдые тараан тодхохо тухай НАТО-гай шиндхэбэри болюулха хэмжээнүүдые абаха тон шухала гэжэ тус организацин конференци дээрэ нэгэ һаналтайгаар баталгаһан резолюци дотор тэмдэглэгдэнэ.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ХЕЛЬСИНКИ. ЗАЛУУШУУЛАЙ БА СТУДЕНТНҮҮДЭЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН ХУРАЛДААН. Эб найрамдалай, шахардуу байдал һуларуулха, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэгшэ залуушуул болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн хуралдаан тухай репортажнуудые гадаадын ороноудай түрүү үзэл бодолтой хэблэл Хельсинкиһээ дамжуулаа. Финляндиин хэблэлэй тэмдэглэһэнэй ёһоор, мүнөөнэй хуралдаан—һүүлэй үедэ уласхоорондын олониитын түлөөлэгшэдэй үнгэргэһэн эгэзэ ехэ уулзалганууде нэгэн болоно.

ПРАГА. ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮДЭЙ ПРОЕКТ. СССР-эй экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проектые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэжэ байһан тухай Москваһаа дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдые Чехословакиин «Руде право» түрүүшынгээ хуудаһанда тунхаглана. Совет хүнүүдэй оруулжа байгаа ажаглалтанууд болон нэмэлтэнүүдэй ехэнхи хубинь үйлэдбэриин ашаг үрые арьбадхаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, экономикын нөөсэ арга боломжнуудые бүрин хүсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ябадалда зорюулагдана гэжэ тус газетэ бэшэнэ.

ПАРИЖ. ДЭЛХЭЙН ОЛОНИИТЭ ЭРИД БУРУУШААНА. Сальвадорой дотоодын хэрэгүүдтэ США-гай бүдүүлигээр хамааржа байные дэлхэйн олониитын эрид буруушааһан материалнуудые Латиин Америкын олохон газетэнүүд тунхаглана. Сальвадорой хунтада 5 миллион долларой хэмжээтэй сэрэгэй туһаламжа США-гай үзүүлһэн тухай Францин «Эхо» мэдээсэбэ.

ЛОНДОН. ОЛОНИИТЫН ЗЭБҮҮРХЭЛ ҮҮСХЭНЭ. Бүхы ороной хүн зоной гарайнь хургадай хээе буулган бүридхэхэ гэһэн ЮАР-ай хархис засагаархидай түсэбүүд олониитын дунда ехэ зэбүүрхэл үүсхэнэ. Энэ асуудалаар Преторидо тусхай хуулиин проект тунхаглагдаа.

Гарайнгаа хургадай хээе буулгуулхын тула тусхай пунктнуудта ЮАР-ай эрхэтэдэй уялгата ёһоор ерэлгэ тэрэ проект доторнь хараалагдана. Тингэжэ буулгагдаһан «хургануудай хээнүүд» полицин карточкада, хүн бүхэнэй документнүүдтэ оруулагдаха юм ха.

ВАШИНГТОН. США-да АЙХАБТАР ХҮЙТЭН БОЛОНО. США-гай зүүн эрье шадарай нютагуудта юрэ бусын хүйтэн болоно байнхай. Тэрээнһээ шалтагаалан, Флорида штадтахи цитрус ургамалнуудай табанай нэгэ хубинь хүлдэшоо. Тэрэшэлэн помидорой, бобын, ногоон перецэй ургаса ехэ хоролтодо ороһон байна. Хүдөө нютагуудай хонжоошод эдэ бэрхэшээлнүүдые һамбаашална. Магазинуудта худалдагдадаг овощой ба үрэ жэмэсүүдэй үнэ сэн 20—30 процентээр хүндэрэнхэй. Ороной зүүн зүгтэхи нефть ба газай компаниинуудшье хүйтэнэй болоһонтой дашарамдуулан, өөһэдынгөө продукциин үнэ сэнгые баһал нэмээгээ.

Гэхэтэй хамта, хура бороогой ороогүйнөө шалтагаалан, Холбоото Штадуудай түбэй нютагууд ехээр абиртажа байна.

Америкын гол мүрэнүүд ехээр дундараа. Нью-Йорк, Нью-Джерси, Делавэр, Пенсильвани гэхэ мэтэ промышленна штадуудта уһаар дуталдаха бэрхэшээл тохёолдожо магад болоод байна.

ДЕЛИ. ЯДЕРНА ЗЭБСЭГЭЭР ЖУРӨӨДЭНЭ. Пакистанда ядерна зэбсэг бүтээхэ бэлэдхэлэй эдэбхитэйгээр хэгдэжэ байһан ушар Индиин олониитые наһаата болгоно. Эндэ абтаһан этигэмээр мэдээнүүдэй ёһоор, ойрын сагаар Пакистанда «исламска» атомна бомбо гэдэг бүтээгдэжэ болохо гээд Индиин мэдээсэлэй агентство дамжуулба.

Тиимэ бомбо бүтээхэ хүдэлмэрине араб зарим гүрэнүүд, тэрэ тоодо Саудовска Араби, мүнгөөр хангаха. ЮПИ агентствын корреспондентдэ Индиин Мид-эй түлөөлэгшын мэдүүлһэнэй ёһоор, Эр-Рияд (Саудовска Араби) Зия-уль-Хакай захиргаанай ядерна программаяа түгэсхэхынь тула туһаламжа болгон, Пакистанда 800 миллион доллар дурадхаа юм ха.

Соёлой һонин

Тус спектаклиин режиссёр В. Слепков Зүүн Сибириин соёлой институтда һурахынгаа урда тээ эбтэй зетэй энэ коллективэй табиһан спектакль бүхэндэ наададаг байгаа. Мүнөө В. Слепков дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэ боложо ерээд, дүүрэн эрхэтэйгээр режиссёр болобо ха юм.

«Һүүлшын болзор» гэжэ спектаклиин гол рольнуудта

«АРАДАЙ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ

Манай республика дотор уран һайханай арбан зургаан коллектив «арадай» гэһэн хүндэтэ нэрэ эзэргэтэй юм. Энэ нэрэ нэгэ дахин үгтөөд дүүрэшэдэг бэшэ. Харин коллектив бүхэн энэ хүндэтэ нэрэеэ гурбан жэл болоод лэ дахин гэршэлжэ байха ёнотой.

Шэнэ жэлэй эхиннһээ хойшо гурбан коллектив «арадай» гэһэн нэрэеэ гэршэлһэн байна. Эдэ хадаа Улаан-Удын авиационно заводой «Рассвет» гэжэ соёлой байшангай духовой оркестр, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтай «Байгалай долгинууд», Буряадай худөө ажахын институтай «Алтан булаг» гэжэ дуу, хатарай ансамбльнууд болоно.

Эндэ һая Выдринэ һуринай «Байгал» гэжэ соёлой байшангай уран һайханай коллектив В. Распутинай «Һүүлшын болзор» гэжэ повестиин удхаар найруулһан спектакль харуулжа, «арадай театр» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргээ зүүжэ ябаһанаа гэршэлээ.

В. ХОРЬКО,
облсовпрофой дэргэдэхи уран һайханай байшангай методист.

ШЭНЭ ОРАТОРИ

«Аппассионата» — Буряадай бэлигтэй залуу композиторнуудай нэгэн Юрий Ирдынеев шэнэ ораториёо шагэжэ нэрлэбэ. 1970 ондо Ульяновск хотодо Ленинэй мемориалай нэгдэхэдэ, Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэн удхаар найруулагдаһан энэ зохёолые Буряадай оперо болон баледэй академическэ театрай артистнууд һаяхана гүйсэдхэбэ. Манай республикын мэдэжэ оёушаг Буряадай АССР-эй габьяата артистка Г. Абиякий, РСФСР-эй арадай артист Д. Дашиев, артист С. Павленко гэгшэдһээ гаана, оперно театрай, П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищин, Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институтай ба № 4 һургуулийн хоорнууд ораториин түрүүшын гүйсэдхэлдэ хабаадаба.

Манай корр.

Иимэ нэрэтэй багаханшье һаа, харахада урихан, ногоохон үнгэтэй ном Буряадай номой хэблэлээр барлагдажа, уншагшадай халуун анхаралда табигдаба. Тус номой автор залуу поэт Жорж Юбухаев болоно. Энэ залуу нүхэрнай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтай табадахи курсын студент юм.

—Энэ жэл намда ехэ баяр асарба,—гэжэ Ж. Юбухаев хөөрэнэ. — Би мүнөө институт дүүргэхэ гэжэ байнаб. Энэмни баһал баяр гэшэ ааб даа. Тиихэдэ түрүүшынгээ ном гаргаһамни намда юугээршье сэгнэшэгүй ехэ баяр болоно...

«Э Х И Н»

Залуу поэдэй ном «Эхин» гэжэ дэмы нэрлэгдээгүй. Алибаа юумэн уһа гол мэтэ эхитэй байдаг. Ж. Юбухаевай уран шүлэгэй эхин Саяан уулын үүлэ тулаһан үндэр мундаргануудһаа, хөөнэтэн харьялдаг хадын шуураа гол горходһоо, Түнхэн нютагай дабтагдашагүй гоё байгаалиһаа эхиеэ абан далижана.

«Эхин» гэжэ ном соо түрэл нютаг, залуу зоной бодол, инаг дуран тухай шүлэгүүд ехэ һуури эзэлнэ.

Манай корр.

Улаан-Удын П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищи дүүргэд, Тамара Борисовна Митяшова гурбадахи жэлээ Загарайн хүгжэмэй һургуулида багшалжа байнхай. Энэ хугасаа соо оролдосотой багша эдир үетэнние хүгжэмдэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ талаар ехэ оролдолго гаргаа. Тэрэнэй классай бүхы 17 һурагшадынь һайн сэгнэлтэтэйгээр классаа класста дамжан ороно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. Б. Митяшова.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

Дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ

«Текстильщик» гэһэн соёлой байшанда дүтын һургуулинуудай һурагшад ехэл дуратайгаар ерэжэ, сүлөө сагаа аша туһатайгаар үнгэргэдэг. Эдиршүүлые соёлсй туйлалтануудтай танилсуулхын, гоё һайханда дуратайгаар хүмүүжүүлхын тула эндэ соёлой университет байгуулагданхай. Зүүн Сибириин соёлой институтай дүршүүлхэ гэжэ байна. Энэ институтай дүрсгэхэ гэжэ ехэ ажалтай байна.